

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Meško

Stališče Rimskokatoliške cerkve in njenih vernikov do homoseksualnosti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Meško

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Švab

Somentor: doc. dr. Samo Uhan

Stališče Rimskokatoliške cerkve in njenih vernikov do homoseksualnosti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

ZAHVALA

Najprej bi se zahvalila mami in očetu, da sta mi omogočila študij v Ljubljani in mi dala vedeti, da sta ponosna na vsak moj uspeh.

Hvala sestri Katji za njeno podporo skozi celoten študij in da mi je bila na razpolago vedno, ko sem jo potrebovala, ter za lektoriranje.

Hvala Kristijanu, predvsem za njegovo potrpežljivost in da je verjel vame, tudi ko sem sama podvomila.

Posebna zahvala gre mentorici,izr. prof. dr. Alenki Švab, za vso pomoč pri nastajanju tega diplomskega dela ter Somentorju, doc. dr. Samu Uhanu, za njegovo strokovno pomoč pri empiričnem delu diplome.

Stališče Rimskokatoliške cerkve in njenih vernikov do homoseksualnosti

Rimskokatoliška cerkev zavzema do homoseksualnosti dvojno stališče: homoseksualna dejanja so greh, homoseksualna spolna usmerjenost pa sama po sebi ni grešna, zato so homoseksualci vredni spoštljivega odnosa. Posebno mesto v stališču Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti zavzemata zakonska zveza in družina, kar pride posebej do izraza pri nasprotovanju Rimskokatoliške cerkve pravnemu priznavanju istospolnih življenjskih skupnosti ter posvojitvi otrok s strani istospolnih parov, pri čemer je moč zaslediti pozive k diskriminaciji homoseksualcev, kar pa pod vprašaj postavlja domnevno spoštljiv odnos Rimskokatoliške cerkve do homoseksualcev. (Ne)spoštljiv odnos, grešnost homoseksualnega spolnega odnosa, nasprotovanje porokam istospolnih partnerjev in posvojitvi otrok s strani istospolnih parov so ključne točke v stališču Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti. Z analizo podatkov raziskav Slovensko javno mnenje preverim, kakšna stališča do teh točk zavzemajo rimskokatoliški verniki, in sicer v primerjavi s tistimi, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti. Rezultati pokažejo, da so stališča prvih v primerjavi z drugimi bolj negativna ter da (ne)pripadnost Rimskokatoliški cerkvi v Sloveniji predstavlja dejavnik, ki vpliva na stališča ljudi do homoseksualnosti. Analiza podatkov pokaže tudi, da je pogostost obiskovanja verskih obredov, kot kazalnik integracije v versko skupnost, pri rimokatolikih dejavnik, ki vpliva na stališča do homoseksualnosti. Pogosteje kot rimokatolik obiskuje verske obrede, bolj negativna so njegova stališča.

Ključne besede: Rimskokatoliška cerkev, homoseksualnost, rimokatoliki, stališča do homoseksualnosti.

Attitudes of Roman Catholic Church and it's believers towards homosexuality

The Roman Catholic Church occupies a double position towards homosexuality: homosexual acts are a sin, homosexual orientation is not in itself sinful, and therefore homosexual persons are worthy of a respectful treatment. Marriage and family occupies a special place in the position of the Roman Catholic Church towards homosexuality. This is especially noticeable in the opposition of the Roman Catholic Church to a legal recognition of same-sex unions and adoption of children by same-sex couples. A call for discrimination against homosexuals is made in this matter, which calls into question the alleged respectful treatment of homosexuals by the Roman Catholic Church. (Dis)respectful treatment, sinfulness of homosexual intercourse, opposition to same-sex marriage and adoption of children by same-sex couples are key elements in the position of the Roman Catholic Church towards homosexuality. By analyzing survey data of Slovenian Public Opinion I investigate what is the stance of the Roman Catholic believers towards these elements in comparison with those who do not belong to any religious community. The results show that the attitudes of believers, in comparison to nonbelievers, are more negative, and that (not)belonging to the Roman Catholic Church in Slovenia represents a factor that affects people's attitudes towards homosexuality. Analysis of the data also shows that the frequency of attendance at religious services, as an indicator of integration in the religious community, represents a factor that affects attitudes of the Roman Catholic believers towards homosexuality. More often the believers attend religious services more negative their attitudes are.

Key words: Roman Catholic Church, homosexuality, Roman Catholic believers, attitudes towards homosexuality.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	8
2 SODOBNO STALIŠČE RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE DO HOMOSEKSUALNOSTI	10
2.1 BIBLIJA IN KRŠČANSKA TRADICIJA	10
2.2 HOMOSEKSUALNA DEJANJA KOT GREH, HOMOSEKSUALCI KOT VREDNI SPOŠTOVANJA?	19
2.3 HOMOSEKSUALNOST IN ZAKONSKA ZVEZA TER HOMOSEKSUALNE ŽIVLJENJSKE SKUPNOSTI	22
2.4 ALTERNATIVNI POGLEDI NA HOMOSEKSUALNOST ZNOTRAJ RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE	23
2.5 HOMOSEKSUALNOST IN RIMSKOKATOLIŠKA CERKEV V SLOVENIJI	24
3 STALIŠČA RIMSKOKATOLIŠKIH VERNIKOV DO HOMOSEKSUALNOSTI	26
3.1 HIPOTEZE	26
3.2 PODATKI IN ANALIZA	31
3.3 REZULTATI	34
3.3.1 Prvi sklop hipotez	34
3.3.1.1 <i>Stopnja socialne distance do homoseksualcev</i>	34
3.3.1.2 <i>Stališče do homoseksualnih spolnih odnosov</i>	35
3.3.1.3 <i>Stališče do porok istospolnih partnerjev</i>	36
3.3.1.4 <i>Stališče do posvojitve otrok s strani istospolnih parov</i>	37
3.3.2 Drugi sklop hipotez	39
3.3.2.1 <i>Stopnja socialne distance do homoseksualcev</i>	39
3.3.2.2 <i>Stališče do homoseksualnih spolnih odnosov</i>	40
3.3.2.3 <i>Stališče do porok istospolnih partnerjev</i>	45
3.3.2.4 <i>Stališče do posvojitve otrok s strani istospolnih parov</i>	48
3.4 INTERPRETACIJA REZULTATOV	50
3.5 OMEJITVE IN TEŽAVE	52
4 DISKUSIJA IN SKLEP	54
5 LITERATURA	57

KAZALO GRAFOV

<i>Graf 3.1: »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka« – primerjava celotnega vzorca, rimokatolikov in nepripadnikov.</i>	38
<i>Graf 3.2: Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov glede na starost SJM 2009/1.</i>	42
<i>Graf 3.3: Mnenje rimokatolikov o spolnih odnosih med dvema odraslima osebama istega spola glede na starost.</i>	42
<i>Graf 3.4: Mnenje rimokatolikov o spolnih odnosih med dvema odraslima osebama istega spola glede na oceno vernosti.</i>	43
<i>Graf 3.5: Starostna struktura globoko vernih rimokatolikov.</i>	44
<i>Graf 3.6: Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov glede na oceno vernosti.</i>	45
<i>Graf 3.7: (Ne)sprejemljivost porok istospolnih partnerjev glede na starost rimokatolikov.</i>	47
<i>Graf 3.8: (Ne)sprejemljivost porok istospolnih partnerjev glede na oceno vernosti rimokatolikov.</i>	47
<i>Graf 3.9: Pogostost obiskovanja verskih obradov rimokatolikov glede na starost SJM 2008/1.</i>	49
<i>Graf 3.10: »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka« glede na starost rimokatolikov.</i>	50

KAZALO TABEL

<i>Tabela 3.1: Rekodiranje spremenljivke »Obiskovanje verskih obredov SJM 2008/1« (»Če ne upoštevate porok, pogrebov in krstov, kako pogosto hodite v zadnjem času k verskim obredom (mašam)?«).</i>	33
<i>Tabela 3.2: Rekodiranje spremenljivke »Obiskovanje verskih obredov SJM 2009/1« (»Ali kdaj obiskujete verske obrede ali nikoli? Če da, kako pogosto?«).</i>	33
<i>Tabela 3.3: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb.</i>	35
<i>Tabela 3.4: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do homoseksualnih spolnih odnosov.</i>	36
<i>Tabela 3.5: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do porok istospolnih partnerjev .</i>	37
<i>Tabela 3.6: Rekodiranje spremenljivke »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka«.</i>	37
<i>Tabela 3.7: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do posvojitve otrok s strani istospolnih parov.</i>	38
<i>Tabela 3.8: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb.</i>	39
<i>Tabela 3.9: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do homoseksualnih spolnih odnosov</i>	41
<i>Tabela 3.10: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do porok istospolnih partnerjev.</i>	46
<i>Tabela 3.11: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do posvojitve otrok s strani istospolnih parov.</i>	48

1 UVOD

Evropski prostor je skozi vse naše štetje močno zaznamovala ena največjih svetovnih religij – krščanstvo. Že v 4. stoletju (391) je krščanstvo postalo uradna religija Rimskega imperija, nato pa se je z veliko hitrostjo širilo po vsej Evropi. Krščanstvo je vplivalo na vsakdanje življenje ljudi in ga oblikovalo, krščanski nauki in načela pa so se inkorporirali tudi v posvetne zakone.

Pomembno vlogo je krščanstvo igralo tudi pri oblikovanju položaja ter odnosa do homoseksualnosti in homoseksualno usmerjenih oseb. V okviru svojega delovanja je v evropskem prostoru namreč uveljavljalo tudi strogo spolno moralo. Edina sprejemljiva spolnost se je lahko izvajala le znotraj zakona in z namenom prokreacije, homoseksualno spolno občevanje pa je tako veljalo za nesprejemljivo. Številni zakoni, ki so prepovedovali in kruto kaznovali homoseksualno vedenje, označitev homoseksualcev kot krivcev za številne naravne nesreče, kar je med ljudmi sprožilo paničen strah pred homoseksualnostjo, inkvizicija, katere žrtve so bili tudi homoseksualno usmerjeni ljudje ipd., pričajo o nezavidljivem položaju homoseksualno usmerjenih oseb v krščanski Evropi.

V času razsvetljenstva se je pojavil prvi izziv krščanski morali in s tem tudi krščanskemu odnosu do homoseksualnosti. Kazni, kot je sežig na grmadi, so sčasoma obveljale za barbarske, prav tako so prenehali veljati »religiozni zločini«, kot so herezija, čarovništvo, bogoskrunstvo in sodomija. Pojavile so se zahteve po ločitvi države in Cerkve, kar se je nenazadnje tudi uresničilo, vendar popolne ločenosti Cerkve in države v Evropi ni moč najti in ostaja nekakšen webrovski idealen tip.

Če je s procesom sekularizacije Rimskokatoliška cerkev nekoliko izgubila na moči in vplivu, pa ji njen današnji položaj v družbi še zmeraj omogoča, da tako kot v preteklosti tudi danes sooblikuje položaj homoseksualno usmerjenih ljudi. Raziskave Slovenskega javnega mnenja kažejo, da se za pripadnika Rimskokatoliške cerkve izreka več kot polovica slovenskega prebivalstva, Rimskokatoliška cerkev, kot največja krščanska cerkev, pa je v Sloveniji precej opazen družbeni akter, ki se vključuje v javne razprave o različnih problemih in temah. Tako se je Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji vidno vključila v javno razpravo o Zakonu o registraciji istospolne partnerski skupnosti (več o izjavah njenih predstavnikov v poglavju 2.5 Homoseksualnost in Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji) pa tudi v javno razpravo o Družinskem zakoniku (predvsem o (ne)sprejemljivosti določila o možnosti, da istospolno

usmerjena oseba posvoji biološkega otroka svojega istospolnega partnerja). V Sloveniji obstajajo tudi parlamentarne stranke, ki temeljijo na krščanski morali in etiki ter v svojih stališčih odražajo stališča Rimskokatoliške cerkve, ta pa katoliškim politikom daje tudi navodila, kako ravnati glede zakonodaje v korist homoseksualnih življenjskih skupnosti.

Glede na opazno vlogo, ki jo Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji igra tako v javni kot zasebni sferi, sem se odločila, da nekoliko podrobneje raziščem njeno stališče do homoseksualnosti. V prvem delu diplomskega dela tako najprej predstavim temelje rimskokatoliškega stališča do homoseksualnosti – Biblijo in krščansko tradicijo – ter ju tudi kritično ovrednotim. V nadaljevanju predstavim aktualno stališče Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti, in sicer na podlagi uradnih dokumentov Rimskokatoliške cerkve, ki jih je v največji meri izdala Kongregacija za nauk vere, ki skrbi za doktrino Rimskokatoliške cerkve. Nekaj pozornosti posvetim tudi nasprotovanju pravnemu priznavanju istospolnih življenjskih skupnosti s strani Rimskokatoliške cerkve, pri čemer je izpostavljena pomembna vloga zakonske zveze in družine v rimskokatoliškem nauku. Na koncu poglavja predstavim tudi enega izmed alternativnih pogledov na homoseksualnost, ki se pojavljajo znotraj Rimskokatoliške cerkve, ter stališče slovenskih predstavnikov Rimskokatoliške cerkve do tematike.

V drugem delu se osredotočim na s homoseksualnostjo povezana stališča samo-opredeljenih pripadnikov Rimskokatoliške cerkve in ljudi, ki se ne opredeljujejo za pripadnika nobene verske skupnosti. Na osnovi sekundarne analize podatkov Slovensko javno mnenje skušam odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji:

- Kakšna so stališča rimskokatoliških vernikov v Sloveniji do homoseksualnosti in v kolikšni meri se ujemajo z uradnim stališčem Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti?

- Ali se stališča do homoseksualnosti pripadnikov Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji pomembno razlikujejo od stališč državljanov, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti?

V empiričnem delu preverjam tudi dva sklopa hipotez. V prvem predvidevam, da (ne)pripadnost Rimskokatoliški cerkvi vpliva na socialno distanco ter stališča do homoseksualnosti, in sicer v smeri, da je socialna distanca rimokatolikov do homoseksualcev večja kot socialna distanca oseb, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti, ter da so v primerjavi s slednjimi tudi stališča rimokatolikov do homoseksualnosti bolj negativna.

V drugem sklopu hipotez predvidevam, da pogostost obiskovanja verskih obredov vpliva na socialno distanco rimokatolikov ter njihova stališča do homoseksualnosti, in sicer v smeri, da pogosteje kot vernik obiskuje verske obrede, večja je njegova socialna distanca do homoseksualno usmerjenih oseb in bolj negativna so njegova stališča do homoseksualnosti.

V tekstu uporabljam termin »homoseksualnost« kot kategorijo, ki zajema »vse seksualne pojave med osebami istega spola, ki bodisi izhajajo iz zavestne preference, sublimirane želje ali so posledica okoliščin« (Boswell 2005, 56). Prav tako uporabljam termin »homoseksualec« za osebo, ki je v zgoraj omenjene seksualne pojave vključena. Svetopisemski odlomki, ki jih obravnavam, segajo globoko v zgodovino, ko termin »homoseksualnost« in »homoseksualec« sicer še nista obstajala. Termin »homoseksualnost« je bil namreč skovan šele v poznem 19. stoletju, in sicer ga je prvi uporabil nemški psiholog Karoly Maria Benkert (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2011). Kljub temu, da je termin relativno nov, pa ne pomeni, da homoseksualnost pred koncem 19. stoletja ni obstajala ter da o njej ni bilo govora. Termin, ki je opisoval to, kar danes razumemo kot »homoseksualnost«, je bil »sodomija«. Tudi »homoseksualec« kot osebnost, kot pravi Foucault, do 19. stoletja z razvojem psihologije, psihiatrije in medicine, ni obstajal (Foucault 2010, 44). Oseba, ki se je homoseksualnih praks posluževala, je bila največkrat označena za »sodomita«.

2 SODOBNO STALIŠČE RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE DO HOMOSEKSUALNOSTI

2.1 BIBLIJA IN KRŠČANSKA TRADICIJA

Sodobno stališče Rimskokatoliške cerkve (v nadaljevanju tudi RKC) do homoseksualnosti temelji na Bibliji in krščanski tradiciji. Kar se tiče prve, o homoseksualnosti domnevno govori že Stara zaveza, in sicer na dveh mestih. V Prvi Mojzesovi knjigi (Geneza) najdemo Zgodbo o Sodomi, ki govori o mestu, katerega prebivalstvo naj bi se podvrglo grehu, zato je Bog vanj poslal dva angela, da bi se prepričal, ali so govorice resnične. Angeloma je prenočišče ponudil Lot in ju pogostil. Še preden je padla noč, so se pred Lotovo hišo zbrali meščani, ki so pozivali Lota, naj pripelje gosta, da bi ju spoznali. »Kje sta moža, ki sta nocoj prišla k tebi? Pripelji ju ven k nam, da ju spoznamo!« (1 Mz 19,5–6). Lot je v zameno za angela meščanom ponudil svoji hčeri - devici, da storijo z njima, kar želijo. Meščanom to ni zadostilo in vedno močnejše so pritiskali na Lota, da bi vlomili vrata. Takrat sta angela Lota potegnili v hišo, može, ki so stali pred vrati pa oslepila. Zjutraj sta angela odpeljala Lota, njegovo ženo in hčeri iz mesta, Bog pa je mesto uničil (povzeto po 1 Mz 18–19).

Zgodba o Sodomi je v zgodovini krščanstva obveljala za eno izmed najpomembnejših referenc pri obsojanju homoseksualnosti. Sicer obstaja več možnih interpretacij zgodbe, v

prvem stoletju našega štetja pa je obveljala interpretacija zgodbe, ki kot grešno dejanje, zaradi katerega je Bog uničil mesto, označi homoseksualnost.

Takšno homoseksualno interpretacijo zgodbe pripisujejo Filonu Aleksandrijskemu, ortodoksnemu judu, teologu in mistiku, ki velja za očeta očetov Cerkve. Trajanje njegovega življenja je zajemalo življenje Jezusa in Pavla, prizadeval pa si je zagovarjati judovsko vero in zakon pred grškimi in rimskimi bralci. To je bilo v veliko zanimanje zgodnjih krščanskih apologetov, ki so prav tako skušali povezati judovski in helenistični svet in so Filonovo interpretacijo zgodbe tudi sprejeli (Crompton 2003, 43–44).

V Tretji Mojzesovi knjigi (Levitik), ki je najverjetneje nastala v 6. stol. pred Kristusom v starodavni Palestini, v osemnajstem poglavju najdemo obsodbo določenih spolnih praks, vključno z incestom in moško homoseksualnostjo: »K moškemu ne smeš iti kakor k ženi; gnusoba bi to bila« (3 Mz 18,22). Dvajseto poglavje tej splošni obsodbi doda tudi kazen za spolne odnose med moškimi: »Če gre kdo k moškemu, kakor se gre k ženi, sta oba storila gnusobo: morata umreti, smrt zaslužita« (3 Mz 20,13).

V Novi zavezi je homoseksualnost obravnaval Sveti Pavel, ki se je iz judovstva spreobrnil v krščanstvo, ter ga oznanjal številnim poganskim narodom. V Pismu Rimljanom (Rim 1,18 – 32) kritizira pogane, ki naj bi jih Bog zaradi njihove brezbožnosti prepustil nečistosti. Obtoži jih cele vrste moralnih prestopkov, začeni z žensko in moško homoseksualnostjo, zaradi omenjenih prestopkov pa jih označi kot vredne smrti. Pavel v Pismu Rimljanom pravi: »Zaradi tega jih je Bog prepustil nesramnim strastem: njih ženske so namreč naravno občevanje zamenjale s protinaravnim; prav tako so pa tudi moški pustili naravno občevanje z žensko in so se vneli v svoji strasti drug do drugega: moški so z moškimi počenjali nespodobnost in so prejeli sami na sebi zaslužno plačilo za svojo zablodo« (Rim 1,26 – 27). Ta novozavezni tekst nekateri označujejo za najvplivnejšo krščansko obsodbo homoseksualnosti (npr. Crompton 2003, McNeill 1993), ki naj bi poleg moške prvič obsodil tudi žensko homoseksualnost.

Pavel o homoseksualnosti spregovori v še dveh odlomkih iz Nove zaveze, in sicer v Prvem Pismu Korinčanom (1 Kor) in Prvem Pismu Timoteju (1 Tim). V prvem tako lahko preberemo, da »hotniki moških...ne bodo posedli božjega kraljestva« (1 Kor 6,9–11), v drugem pa, da »hotniki moških« nasprotujejo zdravemu nauku (1 Tim 1,8–11).

Opisani odlomki (Prva Mojzesova knjiga (Zgodba o Sodomi 1 Mz 19,1–29), Tretja Mojzesova knjiga (odlomka 18,22 in 20,13), Pismo Rimljanom (Rim 1,24–27), Prvo Pismo Korinčanom (1 Kor 6,10) in Prvo Pismo Timoteju (1 Tim 1,10)) ter Stvarjenje iz Prve Mojzesove knjige (1 Mz 1,27–28), o katerem bo govora v nadaljevanju, so temelj, na katerem stoji rimskokatoliško stališče do homoseksualnosti.

V *Katekizmu katoliške cerkve* iz leta 1993 lahko tako preberemo: »Opirajoč se na Sveto pismo, ki dejanja homoseksualnosti prikazuje kot hude zablode, je izročilo vedno izjavljajo, da so »homoseksualna dejanja po notranje neurejena«. Takšna dejanja nasprotujejo naravni postavi« (Katekizem katoliške cerkve 1993, 2357). V citatu se pojavi opomba, ki navaja zgoraj omenjene primere iz Svetega pisma, ki naj bi homoseksualna dejanja prikazovali kot zablode.

V *Premisleku k osnutkom pravnega priznanja življenjskih skupnosti med homoseksualnimi osebami*¹, ki ga je leta 2003 izdala Kongregacija za nauk vere², pa zapišejo, da »[h]omoseksualna razmerja Sveto pismo obsoja kot hude zablode ... (prim. Rim 1,24–27; 1 Kor 6,10; 1 Tim 1,10)« (Kongregacija za nauk vere 2003, 1, 4).

Zgoraj navedeni svetopisemski odlomki, kot lahko beremo v *Pismu škofom katoliške Cerkve o pastoralni skrbi za homoseksualne osebe*³ iz 1986, predstavljajo nepretrgano biblično postavko o homoseksualnosti. Na istem mestu je tudi zapisano, da je osnova za razumevanje rimskokatoliškega stališča do homoseksualnosti teologija stvarjenja v Genezi. Tam je namreč opisano, da je Bog po svoji podobi ustvaril dva komplementarna spola, ki se med seboj dopolnjujeta ter z Bogom sodelujeta pri spočetju otrok. Vse to pa poteka znotraj zakonske zveze (Kongregacija za nauk vere 1986).

V *Premisleku k osnutkom pravnega priznanja življenjskih skupnosti med homoseksualnimi osebami* pišejo o »treh temeljnih vidikih stvarjenjskega načrta o zakonu«: najprej je Bog po svoji podobi ustvaril moškega in žensko, ki se dopolnjujeta in s spolnostjo ustvarjata novo življenje. Nato je »ustanovil zakon kot življenjsko obliko, v kateri se uresničuje tista skupnost oseb, ki vključuje delovanje spolnosti«. Nazadnje je dal Bog »enoti moža in žene ... poseben delež pri svojem stvariteljskem delu«. Blagoslovil ju je z besedami »rodita in se množita«. Kongregacija za nauk vere zaključí, da »[p]o Stvarnikovem načrtu spadata torej

¹ Considerations regarding proposals to give legal recognition to unions between homosexual persons.

² Kongregacija za nauk vere je bila ustanovljena že leta 1542, in sicer pod imenom Vrhovna posvečena kongregacija rimske in univerzalne inkvizicije. Naloga kongregacije je širiti in ščititi cerkveno doktrino o veri in morali po vsem katoliškem svetu ter braniti točke krščanske tradicije, ki se zdijo ogrožene s strani novih in nesprejemljivih doktrin (Kongregacija za nauk vere 1965).

³ Letter to the Bishops of the Catholic Church on the Pastoral Care of Homosexual Persons.

komplementarnost spolov in rodovitnost k bistvu zakona« (Kongregacija za nauk vere 2003, I, 3).

Vendar pa uporaba biblijskih odlomkov za utemeljevanje rimskokatoliškega stališča do homoseksualnosti ni neproblematična. Nekateri teologi so prišli do zaključka, da bi morali mnoge osnovne gotovosti, na katerih temelji rimskokatoliško stališče do homoseksualnosti in njeno ravnanje s homoseksualci, podvreči kritičnemu pregledu (McNeill 1993, 14). Biblija je namreč kulturno in zgodovinsko omejena, tako da tekstov ne moremo preprosto prenesti v današnje okolje, katerega družbene in življenjske okoliščine so precej drugačne kot tiste v času nastanka Biblije. Poleg tega so teksti, na katerih RKC utemeljuje svoje stališče, mnogokrat vzeti iz konteksta (Curran 1971, 214–216 v McNeill 1993, 36).

Pri razumevanju vsebine in sporočila svetopisemskih odlomkov, ki naj bi se nanašali na homoseksualnost, naletimo na dve večji težavi: odlomki so različno interpretirani, do tega pa prihaja tudi zaradi problema prevajanja določenih besed, ki lahko imajo več pomenov.

Že pri interpretaciji Prve Mojzesove knjige, in sicer poglavja o stvarjenju, prihaja do težav. Rimskokatoliška cerkev se namreč sklicuje le na odlomek, ki pravi, da je Bog »... ustvaril človeka po svoji podobi, po božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril. Bog ju je blagoslovil in Bog jima je rekel: "Plodita se in množita ter napolnita zemljo;..."« (1 Mz 1,27–28). Iz tega odlomka izhaja, da je bil namen, s katerim je Bog ustvaril človeka, prokreacija ter da je le-ta bila prvi dogovor med Bogom in človekom. Vendar v Bibliji obstaja še ena (spregledana) pripoved o stvarjenju – Stvarjenje žene. Zapisano je sledeče: »Tedaj je rekel Gospod Bog: "Ni dobro človeku samemu biti; naredim naj mu pomočnico, njemu primerno."« (1 Mz 2,18–19). Po tej pripovedi naj bi Bog dva spola ustvaril tudi zaradi tovarištva in kot zdravilo za osamljenost, zaradi česar naj bi bila medsebojna ljubezen in izpolnitev enakovredna biblična norma kot človeška prokreacija (McNeill 1993, 60–61).

Veliko polemik je tudi v zvezi z Zgodbo o Sodomi. Najpogostejši interpretaciji greha sodomskih meščanov sta homoseksualnost in negostoljubnost, ki temeljita na razumevanju besede »spoznati«⁴ kot »imeti spolni odnos« ali »seznaniti se«. Raziskovalci (npr. Boswell 2005, Crompton 2003, Bailey in G.A.Barton v McNeill 1993) so si enotni, da je pravilna slednja interpretacija in da je takšna tudi izvirna interpretacija zgodbe. Homoseksualno interpretacijo, ki se je pojavila ob začetku našega štetja in v rimskokatoliških krogih vztraja še

⁴ »Kje sta moža, ki sta nocoj prišla k tebi? Pripelji ju ven k nam, da ju spoznamo!« (1 Mz 19,5–6).

danes, zavračajo. Svoje ugotovitve utemeljujejo s številnimi argumenti, med drugim, da je Zgodba o Sodomi edino mesto v Stari zavezi, kjer naj bi se »spoznati« nanašalo na homoseksualne odnose⁵, med številnimi referencami na Sodomo in njeno usodo v Stari zavezi ni greh Sodome niti v enem primeru opisan kot homoseksualnost, prav tako pa je moč sklepati, da je celo sam Jezus verjel, da je bila Sodoma uničena zaradi negostoljubnosti njenih prebivalcev: »Če vas kdo sprejme in vaših besed ne posluša, pojdite ven iz tiste hiše ali iz tistega mesta in si prah otresite z nog. Resnično vam povem: laže bo na sodni dan sodomski in gomorski deželi kakor tistemu mestu« (Mt 10,14–15; prim. Lk 10,10–12 v Boswell 2005, 106) (Boswell 2005, 105–106 in McNeill 1993, 43, 45, 46).

Tudi ko postavimo Zgodbo o Sodomi v kontekst, se pokaže, da je interpretacija greha kot negostoljubnosti veliko verjetnejša kot pa interpretacija greha kot homoseksualnosti. V času nastanka zgodbe so namreč gostoljubnost kot dolžnost predpisovali skoraj vsi etični kodeksi, »zgodbe o božanskem preskušanju človeške pobožnosti s pošiljanjem beračev ali popotnikov, ki zahtevajo sveto pravico gostoljubnosti ... pa so običajne v mnogih kulturah in se pojavljajo na drugih mestih v Stari zavezi ...« (Boswell 2005, 108).

Ker zaključki raziskovalcev kažejo na to, da je najverjetnejša interpretacija greha v Zgodbi o Sodomi negostoljubnost, ter se strinjajo glede tega, da je takšna bila tudi izvorna interpretacija zgodbe, se moramo vprašati, kaj je pripeljalo do tega, da je greh postal interpretiran kot homoseksualnost. Boswell (2005, 108–109) pravi, da je bil to vedno večji poudarek na spolni čistosti v poznih judovskih apokrifih in zgodnjih krščanskih spisih in dodaja, da so v intelektualnem okolju, ki je nasprotovalo hedonizmu helenističnega sveta, mnoga vprašanja postala specifično seksualna. McNeill (1993, 72) pa trdi, da je takšno interpretacijo zgodbe moč razložiti kot judovsko reakcijo na bližnjo seznanitev judov s homoseksualnimi praksami helenističnega sveta stoletje pred krščanskim obdobjem.

Mnoge polemike obstajajo predvsem pri interpretaciji Pisma Rimljanom. Ena izmed polemik je, kaj pomeni žensko protinaravno občevanje. Razlagi sta dve: nenaravnost lahko pomeni bodisi homoseksualnost bodisi drugačne oblike oziroma položaje spolnega občevanja v heteroseksualnih odnosih (Kuhar 2001, 31). Slednja razlaga je med tolmači redkejša, odlomek je namreč obveljal za jasno obsodbo lezbične ljubezni (Crompton 2003, 114).

Nekateri avtorji (Boswell 2005; McNeill 1993) trdijo, da kljub temu da Pavel ni razlikoval med geji in lezbijkami v smislu stalne spolne preference ter med heteroseksualci z občasno

⁵ McNeill pravi, da se le v 10 od 943 primerov uporabe besede »spoznati« v Stari zavezi ta nanaša na spolni odnos, poleg tega pa je v vseh primerih to heteroseksualni spolni odnos (McNeill 1993, 42–43).

homoseksualno izkušnjo, osebe, ki jih obsoja, niso homoseksualne, ampak heteroseksualne osebe, ki so se zapletle v homoseksualna dejanja. Pavel je najverjetneje namigoval na to, da so pogani, kljub temu da so spoznali resnico Boga, le-tega zavrnili, zavrnili pa so tudi svojo pravo naravo glede spolnega poželenja in šli preko tega, kar je bilo za njih naravno (to je heteroseksualna aktivnost) (Boswell 2005, 124 in McNeill 1993, 56). »Naravno« so bili nagnjeni k nasprotnemu spolu in »naravno« so bili nagnjeni k monoteizmu. Grešili so, »ker se jim ni zdelo vredno, da bi živeli skladno s svojim spoznanjem Boga« (Rim 1,28 v Boswell 2005, 121) (Boswell 2005, 121).

Izhajajoč iz tega je moč trditi, da Pavlovo Pismo Rimljanom eksplicitno ne obravnava problema homoseksualnosti med osebama, ki sta dejansko homoseksualno usmerjeni, in ga zato ne moremo razumeti kot takega, ki obsoja takšno vedenje (McNeill 1993, 56).

Boswell (2005, 122) gre še dlje in podvomi o tem, ali je Pavel homoseksualna dejanja (heteroseksualnih oseb) sploh obsojal. Dvom izhaja iz pravilnega razumevanja besede »protinaraven«. Ker Pavel v Pismu Rimljanom uporabi enako besedo pri opisovanju delovanja Boga, je smiselno sklepati, da takšna uporaba besede »protinaraven« namiguje na to, da se beseda nujno ne nanaša na moralno sodbo nekega dejanja kot napačnega (McNeill 1993, 53–54). »Protinaravno« označuje »vedenje, ki je nepričakovano, nenavadno oziroma odstopa od običajnega reda stvari« (Boswell 2005, 124).

Tudi Sullivan (v Kuhar 2004) opozarja, da Pavel govori o nesprejemljivosti zatajitve lastne narave. Ker pa predvideva, da je narava vseh ljudi heteroseksualna, torej Pisma Rimljanom ne moremo interpretirati v smislu, da obsoja homoseksualne ljudi, ki so takšni »po naravi«.

S takšnim pogledom pa se ne strinja Crompton. Za interpretirajo zgodbe kot obsojajoče le heteroseksualne moške in ženske, ki eksperimentirajo s homoseksualnostjo, ne pa homoseksualce v predani zvezi pravi, da je izkrivljena in nezgodovinska. Trdi, da niti Pavel niti kakšen drug judovski pisec tistega časa ne omenja različne stopnje sprejemljivosti homoseksualnosti glede na določene okoliščine. Ideja, da bi bilo homoseksualcem njihovo početje oproščeno zaradi medsebojne predanosti, Pavlu ali kateremukoli judu ali kristjanu ni bilo znano (Crompton 2003, 114).

O tem, da Pavel homoseksualnosti naj sploh ne bi obsojal, Crompton ne spregovori. Prepričan je, da poleg tega, da odlomek obsoja moško homoseksualnost, le-ta velja tudi za jasno obsodbo lezbične ljubezni. Ko so v srednjem veku na Stari zavezi utemeljeno smrtno kazen za moško homoseksualnost razširili tudi na žensko homoseksualnost, so se namreč sklicevali na Pismo Rimljanom, sodišča pa so podpirala takšno tolmačenje Pisma (Crompton 2003, 114).

Pri razumevanju Pisma Korinčanom in Pisma Timoteju se pojavi problem prevoda. Ni namreč jasno, kaj je Pavel mislil z grškima besedama »malakoi« in »arenokoitai«, za kateri je obveljalo, da se nanašata na homoseksualno aktivnost (v nekaterih prevodih Biblije sta obe npr. prevedeni kot »homoseksualci«). Ker se besedi na drugih mestih ne nanašata na homoseksualno vedenje in ker med poimenovanji, ki so jih v tistem času uporabljali za ljudi, ki so se vključevali v homoseksualne prakse, ni zaslediti nobene izmed zgoraj navedenih besed, lahko zaključimo, da Pavel z besedama ni mislil na homoseksualnost (McNeill 1993, 50–52).

Tudi v primeru, da se vsi zgoraj omenjeni svtopisemski odlomki dejansko nanašajo na homoseksualnost, pa moramo upoštevati, da se vsak tekst glede homoseksualnih aktivnosti tako v Novi kot v Stari zavezi ob enem zmeraj nanaša tudi na otežujoče okoliščine, kot je malikovanje, tempeljska prostitucija, promiskuiteta, nasilno posilstvo, zapeljevanje otrok in kršenje pravic gosta. Posledično nikoli ne moremo biti prepričani, do katere mere Biblija obsoja homoseksualna dejanja kot taka ali homoseksualna dejanja v teh določenih okoliščinah (van der Spijker 1986, 94–95 v McNeill 1993, 59–60).

McNeill (1993, 65–66) zaključí, da glede človeške seksualnosti Biblija pride do enega gotovega zaključka: moralno lahko opravičimo tista seksualna razmerja, ki so izraz resnične ljubezni. Iz tega izhaja, da je edina obsodba homoseksualnosti obsodba perverzne homoseksualne aktivnosti, v katero se vključijo heteroseksualne osebe in so izraz sla ter so občasno povezane z malikovanjem.

Pri obsojanju homoseksualnih dejanj se Rimskokatoliška cerkev pogosto sklicuje tudi na krščansko tradicijo, ki naj bi zmeraj zavračala homoseksualnost. Takšen primer je naslednja trditev: »Krščanska tradicija je zmeraj sprejemala pogled, da je homoseksualnost v nasprotju s krščanskim razumevanjem človeške seksualnosti in njenem pomenu« (Curran 1971, 202 v McNeill 1993, 67).

Eden izmed pomembnih virov krščanske tradicije je v 13. stoletju nastala Akvinčeva *Teološka suma* ter argument »naravnega zakona«. Akvinski je homoseksualnost označil za »nenaravno«, in sicer zato, ker pri nobeni živalski vrsti naj ne bi našli takšnega vedenja (danes vemo, da to ne drži) ter zato, ker homoseksualni spolni odnos ne omogoča prokreacije. Vendar pa takšna obsodba homoseksualnosti kot »nenaravne« ni neproblematična. Oba principa, na katerih temelji, sta namreč vprašljiva. Glede prvega se moramo vprašati, ali je sploh smiselno postaviti živalsko vedenje kot model človeškemu (Crompton 2003, 187). Sam

Akvinski je bil »v vseh drugih kontekstih brezpogojno prepričan v moralno in intelektualno večvrednost ljudi v primerjavi z živalmi – ljudje zatorej smejo in celo morajo sodelovati v dejavnostih, ki so nižjim bitjem neznane ali nedosegljive ...« (Boswell 2005, 328). Drug princip je temeljil »na etični premisi, da je razmnoževanje človeške vrste največje moralno dobro ...« (Boswell 2005, 332). Premisa je bila v nasprotju z Akvinčevim lastnim učenjem. Ta je nočni izliv semena označil kot posledico »naravnih« vzrokov in ne kot greh, čeprav je tako kot homoseksualnost popolnoma neprokreativno dejanje. Takšno je tudi prostovoljno devištvo, ki ga je Akvinski imel za najvišjo krščansko krepost (Boswell 2005, 332).

Po napornem poskusu dokazovanja, da je homoseksualnost »nenaravna«, polnem nedoslednosti, sam Akvinski na koncu razprave »bolj ali manj odkrito prizna, da je z označitvijo homoseksualnosti za "nenaravno" popustil mišljenjem in govorom tedanjega časa. Ker so teološki grehi nujno "nenaravni", je nepotrebno dokazovati, da je homoseksualnost grešna, zato ker je "nenaravna"« (Boswell 2005, 337).

Ker je sklicevanje na naravo v argumentih Rimskokatoliške cerkve proti homoseksualnosti še danes aktualno, naj problematičnost koncepta narave pri takšni argumentaciji opišem nekoliko natančneje.

Kršćanstvo je nastalo v času, ko je bila družba pod globokim vplivom platonističnih in aristotelskih konceptov »idealne narave«, ki so močno vplivali tudi na zgodnje kristjane. Kljub popularnosti koncepta »narave« kot moralne norme in njene uporabe med zgodnjimi kristjani⁶ pa je bil koncept nezdržljiv s krščanskim naukom. Za platonistične jude (npr. Filon) je bilo vsakršno potencialno ali dejansko spolno dejanje, v katerem ni bilo zaplojeno zakonito potomstvo, skrunitev »narave«. Potemtakem bi morala kot »nenaravna« veljati tudi Jezusova prepoved ločitve od neplodne žene. Ne Stara in ne Nova zaveza namreč ne prepovedujeta nobene spolne dejavnosti med zakoncema. Zakonska zveza v Novi zavezi je način, kako se človek izogne nečistovanju in ne »naravna« pot za razmnoževanje človeške vrste. Zaradi takšnega neskladja »narave« s krščanskim naukom so jo mnogi ugledni teologi zavrnili (Boswell 2005, 157–161).

Andrew Sullivan v *Virtualno normalen* ugotavlja, »da se noben svetopisemski odlomek, ki se domnevno dotika homoseksualnosti, ne opira na argument univerzalne človekove narave oziroma naravnega zakona« (Kuhar 2004, 32). Svetopisemska argumentacija namreč temelji

⁶ Npr. Klemen Aleksandrijski je dejal, »da spolni odnos, ki ni namenjen spočetju otrok, skruni naravo« (Vzgojni spis 2:10 v Boswell 2005, 158). Sv. Avgustin pa »da bi bilo brez greha, dejanje ne sme skruniti narave, kršiti običajev ali postave« (De bono conjugali 25 v Boswell 2005, 159).

na takratni judovski zakonodaji, ki pa spolnosti ne povezuje z osebno moralno, kot jo poznamo danes, ampak kot primarno družbeno, družinsko in plemensko obveznost (Kuhar 2004, 32–33).

Tudi Boswell (2005, 157) opaža, da se v evangelijih beseda »narava«, z izjemo Pavla, ne pojavlja. Vendar Pavel, ko v Pismu Rimljanom omenja naravo, le-to razume kot lastnost človeka in zato homoseksualnost ne pomeni zločina proti naravi kot taki, ampak ljudje delujejo proti svoji lastni naravi, za katero je Pavel predvideval, da je heteroseksualna (Kuhar 2004, 33).

Do visokega srednjega veka pa se je oblikovalo mnenjsko ozračje, ki je pripeljalo do tega, da so moralni argumenti na osnovi narave zasenčili vse ostale. Z rastočo urbanizacijo se je zdela narava še bolj pomembna in vse bolj je prevzemala tudi krščanstvo ter postala temelj seksualnih tabujev krščanske družbe (Boswell 2005, 313).

Ker glede interpretacij svetopisemskih odlomkov, ki so temelj stališča Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti, obstajajo mnoge polemike ter se pojavljajo alternativne interpretacije, ki so po mnenju nekaterih raziskovalcev celo verjetnejše, se poraja vprašanje, kako trdni so dejansko temelji, na katerih stoji stališče Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti. Bolj ali manj vsi viri, na katerih temelji rimskokatoliško stališče do homoseksualnosti, so po zgodovinski analizi oziroma umestitvi v zgodovinski kontekst postavljeni pod vprašaj. Kljub temu pa RKC še zmeraj vztraja pri svojem stališču in prepričanju, da so njihove interpretacije in predpostavke resnične. Na očitek, da je Biblija kulturno in zgodovinsko omejena in da njenih zapovedi ne moremo preprosto prenesti v današnjo družbo, je RKC leta 1975 odgovorila, da »obstajajo principi in norme, ki jih je Cerkev zmeraj brez oklevanja prenašala kot del njenega nauka ... Ti principi in norme pa ne izvirajo iz določenega tipa kulture, ampak so produkt božjega zakona in človeške narave, zato jih ne moremo označiti kot zastarele ali podvomiti vanje pod pretvezo, da je prišlo do neke nove kulturne situacije« (Kongregacija za nauk vere 1975, V).

Leta 1986 je RKC nova tolmačenja Biblije kot take, ki o homoseksualnosti sploh naj ne bi govorila ali pa jo celo tiho odobraval, ter očitke, da so domnevne moralne sodbe homoseksualnosti v Bibliji odraz takratne kulture in jih v današnjo družbo več ne moremo prenesti, označila kot resno zmotne poglede. Poleg tega je poudarila, da mora biti interpretacija Biblije v močnem soglasju s tradicijo ter da je današnje učenje Rimskokatoliške cerkve organsko nadaljevanje biblijske perspektive in tradicije. Čeprav je današnji svet v

mnogih pogledih drugačen, krščanska skupnost čuti globoke in trajne vezi s prejšnjimi generacijami (Kongregacija za nauk vere 1986).

Kljub temu, da se stališče RKC do homoseksualnosti pravzaprav ni spremenilo že od časa Akvinskega, pa se je zgodil premik v samem obravnavanju homoseksualnosti. RKC je namreč homoseksualnost zmeraj razumela kot človekovo slabost, kot greh, kot izbiro. Z *Deklaracijo o nekaterih vprašanjih glede seksualne etike* iz leta 1975, ki jo je izdala Kongregacija za nauk vere, pa je RKC prvič opozorila, da je potrebno ločiti med homoseksualci, katerih nagnjenje nastopi v teku človekovega razvoja (npr. kot posledica napačne vzgoje ali pomanjkanja normalnega seksualnega razvoja ipd.) in ki je le prehodno oziroma ozdravljivo, ter homoseksualci s prirojeno homoseksualnostjo, ki je torej del njihove narave in je kot taka neozdravljiva. Kuhar (2004, 34) iz tega izpelje sklep, da bi morala biti homoseksualnost, ki je prirojena in torej ni osebna izbira človeka, tudi moralno nevtralna, saj je lahko stvar moralne presoje le tisto, kar je izbrano.

Da pa za zadovoljitev teženj po istospolnih odnosih pri osebah s prirojeno homoseksualnostjo, za katero bi lahko trdili, da je skladna z naravo homoseksualne osebe, ne moremo reči, da ni greh, nas pouči jezuit Jože Pucelj. V knjižici z naslovom *Ko bi ljubezni ne imel*, kjer obravnava pereča vprašanja iz krščanske etike, Pucelj zapiše: »...da so v človekovi naravi tudi nagnjenja k egoizmu, nevoščljivosti, ljubosumnosti, sovraštvu. Vendar nihče ne trdi, da naj se človek prepušča tem nagnjenjem, čeprav izvirajo iz narave. Kdor ima homoseksualne odnose za nravno dobre, že samo zato, ker izhajajo iz prirojenih nagnjenj, dejansko ne ceni človeške osebe, ker ji ne prizna svobode, ki se je zmožna nagnjenjem upreti« (Pucelj 2000, 61).

2.2 HOMOSEKSUALNA DEJANJA KOT GREH, HOMOSEKSUALCI KOT VREDNI SPOŠTOVANJA?

Rimskokatoliška cerkev razlikuje med homoseksualnim dejanjem in homoseksualno usmerjenostjo (RKC govori o homoseksualnem nagnjenju). Takšno razlikovanje se pojavi v *Deklaraciji o nekaterih vprašanjih glede seksualne etike* (1975). Homoseksualno dejanje je po nauku Rimskokatoliške cerkve greh. Tako Kongregacija za katoliško vzgojo (2005, 2) na primer pravi, da homoseksualno dejanje predstavlja »resen greh«, Katekizem katoliške cerkve – Komentarij (2006, 2351–2359) pa homoseksualna dejanja uvrsti med grehe, ki »hudo nasprotujejo čistosti«. V nasprotju s homoseksualnim dejanjem pa homoseksualna

usmerjenost ni greh, velja pa za bolj ali manj močno težnjo, ki lahko vodi v »resnično moralno zlo« (Kongregacija za nauk vere 1986, 3). Homoseksualno usmerjene osebe po nauku Rimskokatoliške cerkve niso osebno odgovorne za svoje stanje. Kongregacija za nauk vere (1975) že v *Deklaraciji o nekaterih vprašanjih glede seksualne etike* zapiše, da Biblija (natančneje Pismo Rimljanom) ne napeljuje na to, da so vsi homoseksualci osebno odgovorni za svoje stanje. Katekizem katoliške cerkve (1993) pa osebno odgovornost odvzame prav vsem homoseksualno usmerjenim osebam in zapoveduje, da je takšne osebe potrebno sprejemati s »spoštovanjem, sočutjem in obzirnostjo«, v ravnanju z njimi pa se je potrebno izogibati »slehnemu znamenju krivičnega zapostavljanja«.

Tudi v *Pismu škofom katoliške Cerkve o pastoralni skrbi za homoseksualne osebe* Kongregacije za nauk vere (1986) zasledimo pozivanje k enaki obravnavi homoseksualnih oseb in zagotavljanju pastoralne skrbi takšnim osebam. Med drugim je poudarjeno, da je potrebno spoštovati dostojanstvo vsake osebe, duhovniki pa so pozvani, da obsodijo vse izraze sovraštva proti homoseksualnim osebam. Kmalu pa naletimo na protislovje zgoraj zapisanemu, saj je v nadaljevanju zapisano sledeče:

»Trditi, da homoseksualno stanje ni motnja, ni pravi odgovor na zločine, zagrešene proti homoseksualnim osebam. Kadar kdo trdi nasprotno in kadar je homoseksualna aktivnost posledično opravičena, ali kadar civilni zakonodajalec sprejme zaščito vedenja, do katerega nihče nima pravice, ne smeta niti Cerkev niti širša družba biti presenečeni, če se pojavijo še druge izkrivljene ideje in prakse in se poveča število neracionalnih in nasilnih dejanj« (Kongregacija za nauk vere 1986 v Kuhar 2004, 35).

Rimskokatoliška cerkev tako v istem dokumentu poziva k obsojanju nasilja nad homoseksualci, obenem pa ga označi kot nekaj povsem pričakovanega in normalnega. Kot pravi Kuhar (2004, 35), je iz zgornjega citata moč izpeljati, da je krivec za nasilje žrtev (homoseksualec) sama. Če ne bi bilo žrtve, ne bi bilo nasilja, zato je žrtev treba odstraniti. Zaključi še, da je »propagirana pastoralna skrb za homoseksualne osebe torej zgolj želja po eliminaciji homoseksualnega vedenja« (Kuhar 2004, 35).

Leta 1992 se je Kongregacija za nauk vere odzvala na zakonodajne spremembe glede homoseksualnosti, ki so se, kot piše Kuhar (2004, 36), v 90. letih prejšnjega stoletja dogajale v evropskem prostoru. Mnoge države so namreč uzakonile institut registrirane partnerske zveze, Evropska unija pa je sprejela vrsto resolucij, ki pozivajo k odpravi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti.

V dokumentu iz leta 1992 z naslovom *Nekaj razmislekov glede zakonodajnega predloga o nediskriminaciji homoseksualnih oseb*⁷ je zapisano, da lahko zakonodaja, ki kriminalizira diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti, negativno vpliva na družino in družbo. V nadaljevanju pa je zapisano, da z ozirom na proti-diskriminacijo spolna usmerjenost ni lastnost, primerljiva z raso, etnijo, spolom, starostjo ipd. Je namreč »objektivna motnja in vzbuja moralno zaskrbljenost«. Trditev je podprta s tem, da je spolna usmerjenost osebe ponavadi drugim neznana, razen če oseba svojo spolno usmerjenost javno izrazi. Večina homoseksualnih ljudi, ki v življenju teži k čistosti, svoje spolne usmerjenosti ne razglaša, posledično pa do diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti sploh ne prihaja. Homoseksualci so tako pozvani k neizrekanju in temu, da anonimno nosijo breme svoje spolne usmerjenosti. Dodajo še, da bi upoštevanje spolne usmerjenosti kot lastnosti, na podlagi katere je diskriminacija prepovedana, lahko vodilo k zakonodajni zaščiti in promociji homoseksualnosti (Kongregacija za nauk vere 1992).

Naj spomnim, da je RKC leta 1975 priznala, da je homoseksualnost pri nekaterih ljudeh lahko prirojena in kot taka del njihove narave. V tem smislu pa je popolnoma primerljiva z raso in spolom. Poleg tega, kot pravi Kuhar (2004, 37), protidiskriminacijski zakoni varujejo tudi posameznikove »lastnosti«, kot je religiozna pripadnost, ki je vsaj potencialno stvar izbire. Tudi če torej homoseksualne spolne usmerjenosti ne razumemo kot prirojene, je le-ta še zmeraj primerljiva z zgoraj omenjenimi kategorijami.

Dokument nas seznanja tudi s tem, da imajo homoseksualne osebe enake pravice kot vsi drugi ljudje, da pa te pravice niso absolutne ter so lahko legitimno omejene, kar je včasih celo obvezno. Kar se tiče homoseksualno usmerjenih ljudi obstajajo področja, kjer diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti ni nepravilna. Primeri, ki so navedeni, so posvojitve otrok s strani homoseksualnih oseb ali rejništvo, zaposlovanje takšnih oseb kot učiteljev in trenerjev ter vojaški nabor (Kongregacija za nauk vere 1992).

In kakšno rešitev vidi RKC za homoseksualne vernike? Vse katoliške homoseksualce poziva k čistosti oziroma k vzdržnosti. Ker je homoseksualna spolnost grešna, se je morajo homoseksualne osebe vzdržati. V *Pismu škofom katoliške Cerkve o pastoralni skrbi za homoseksualne osebe* Kongregacija za nauk vere (1986) homoseksualne osebe pozove, da v svojem življenju uresničujejo božjo voljo in se s samo-zanikanjem izognejo načinu življenja, ki jim grozi, da jih bo uničil.

⁷ Some Considerations Concerning the Response to Legislative Proposals on the Non-discrimination of Homosexual Persons.

2.3 HOMOSEKSUALNOST IN ZAKONSKA ZVEZA TER HOMOSEKSUALNE ŽIVLJENJSKE SKUPNOSTI

Rimskokatoliško zavračanje homoseksualnosti je povezano tudi z rimskokatoliškim razumevanjem spolnosti in zakonske zveze. Homoseksualna dejanja namreč ne ustrezajo namenu, ki ga je spolnosti namenil Bog. To je dopolnitev moškega in ženskega spola v spolnem odnosu in ustvarjanje novega življenja. V Katekizmu katoliške cerkve (1993) je tako zapisano: »Takšna [homoseksualna] dejanja nasprotujejo naravni postavi. Spolno dejanje namreč zapirajo darovanju življenja. Ta dejanja ne izhajajo iz resnične afektivne in spolne komplementarnosti« (Katekizem katoliške cerkve 1993, 2358). Komplementarnost spolov in reprodukcija sta torej bistvo zakonske skupnosti, ki jo je Kristus povzdignil v zakrament.

RKC se v času, ko istospolne življenjske skupnosti marsikje v Evropi postajajo s pravnega vidika vedno bolj enakovredne heteroseksualnim zakonskim zvezam, ostro odziva na takšne vrste zakonodaj. Zadnji dokument, s katerim se je odzvala je *Premislek k osnutkom pravnega priznanja življenjskih skupnosti med homoseksualnimi osebami* iz leta 2003. Kongregacija za nauk vere (2003) brani heteroseksualno zakonsko skupnost in dokazuje nenaravnost homoseksualnih skupnosti ter poudarja nevarnosti, ki jih priznanje takšnih skupnosti pomeni za heteroseksualno zakonsko zvezo in družino. Po mnenju RKC naj bi namreč pravno priznanje homoseksualnih skupnosti pomenilo grožnjo javni morali ter celo pripomoglo k širitvi pojava.

Posebej zaskrbljujoče se jim zdi pravno priznavanje posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov. Življenje otrok v takšnih skupnostih naj bi otroke oropalo normalnega razvoja, za katerega naj bi bila potrebna prisotnost obeh spolov, posvojitev otrok s strani homoseksualnega para pa zaradi tega smatrajo celo za nasilje nad otroki (Kongregacija za nauk vere 2003).

Pravno priznanje homoseksualnih življenjskih skupnosti, ki prinaša novo opredelitev zakona, naj bi zakonski zvezi odvzelo njene bistvene naloge, to je razmnoževanje in vzgojo, ter jih razvrednotilo. Ker je zakonska zveza bistvena za javni blagor in ker je družina, ki temelji na zakonu, tista, kateri se mora družba zahvaliti za svoj obstoj, je takšno pravno priznanje nesprejemljivo in škodljivo za razvoj človeške družbe. Homoseksualne življenjske skupnosti namreč niti »od daleč ne izpolnjujejo nalog, zaradi katerih zakon in družina zaslužita posebno priznavanje«. Kongregacija za nauk vere gre celo tako daleč, da homoseksualne spolne odnose označi za nečloveške, saj so spolni odnosi človeški le, če »izražajo in podpirajo medsebojno pomoč spolov v zakonu ter ostajajo odprti za posredovanje življenja« (Kongregacija za nauk vere 2003, III).

Znova se dotaknejo področja diskriminacije homoseksualcev. Le-ta je na nekaterih področjih povsem sprejemljiva in celo zaželena. Sklicevanje na načelo spoštovanja in ne-diskriminacije pri podpiranju uzakonitve homoseksualnih življenjskih skupnosti ni mogoče, saj je diskriminacija nesprejemljiva samo v primeru, če nasprotuje pravičnosti. Nepriznavanje družbenega in pravnega položaja homoseksualnih življenjskih skupnosti pa ne nasprotuje pravičnosti, saj pravičnost takšno nepriznavanje celo terja. Kljub temu, da RKC homoseksualne osebe spoštuje, pa takšno spoštovanje nikakor ne more voditi k odobravanju njihovih dejanj ali k pravnemu priznanju takšnih življenjskih skupnosti (Kongregacija za nauk vere 2003).

Premislek k osnutkom pravnega priznanja življenjskih skupnosti med homoseksualnimi osebami prav tako daje etična navodila katoliškim politikom, kako morajo ravnati glede zakonodaje v korist homoseksualnih življenjskih skupnosti. Glede na to, da so vsi verniki dolžni ugovarjati zoper takšno zakonodajo, so katoliški politiki še zlasti dolžni ugovarjati, in sicer zaradi odgovornosti, ki jo imajo. Če je predlog v korist priznanja homoseksualnih skupnosti zakonodajni skupščini podan prvič, je katoliški poslanec dolžan glasovati proti ter jasno in javno protestirati. Če je takšna zakonodaja že v veljavi, pa mora katoliški poslanec protestirati proti zakonodaji in svoj odpor tudi javno pokazati (Kongregacija za nauk vere 2003).

S takšnimi navodili RKC posega v politično sfero in tako krši določilo ločenosti religijskih skupnosti od države, ki velja skorajda v vsem Zahodnem svetu. Katoliški poslanec je s strani RKC pozvan, da deluje v skladu z njenimi nauki, ki pa so velikokrat v nasprotju z ustavo in državnimi zakoni, ki bi naj bili podlaga za politično delovanje.

2.4 ALTERNATIVNI POGLEDI NA HOMOSEKSUALNOST ZNOTRAJ RIMSKOKATOLIŠKE CERKVE

Znotraj Rimskokatoliške cerkve se pojavljalo posamezni glasovi, ki obsojajo njeno stališče do homoseksualnosti in ravnanje s homoseksualci. Eden takšnih primerov je John J. McNeill, jezuitski duhovnik, ki ga je RKC leta 1987 zaradi njegove kritičnosti do njenega nauka glede homoseksualnosti izključila iz jezuitskega redu. Njegovi pogledi, ki jih je izdal v delu z naslovom *The Church and the Homosexual*, so bili že v veliki meri predstavljeni zgoraj, zato bi predstavila nekoliko novejši primer. Francoski škof Jacques Gaillot, ki se je postavil na stran zatiranih in zaradi svojega delovanja bil že leta 1995 suspendiran, je leta 2000 javno podprl svetovno manifestacijo homoseksualcev. Vatikan mu je zaradi tega prepovedal udeležbo na simpoziju »Homoseksualnost in religije«. Kot je povedal v intervjuju za Mladino,

mu je bilo s strani RKC rečeno, da je njegova navzočnost v Rimu »lahko vir nevšečnosti in pohujšanja«. Gaillot je v intervjuju predstavil svoj alternativni pogled na homoseksualnost in izrazil razočaranje nad tem, da RKC ne uspe navezati dialoga s homoseksualci, saj je njena naloga, da se postavi na stran zatiranih. Ne strinja se s tem, da RKC homoseksualce sili k zavračanju njihove narave, ampak bi jih po njegovem mnenju morala sprejeti takšne, kot so. Nesprejemanje homoseksualcev s strani RKC zanj pomeni pomanjkljivost le-te, tako kot McNeill (1993) pa meni, da je homoseksualnost oziroma življenje v homoseksualni zvezi združljivo s katoliško vero. Prav tako priznava pluralnost družinskih oblik in tako močno odstopa od uradnega stališča RKC. Meni tudi, da so spremembe v odnosu med RKC in homoseksualci nujne ter da se mora RKC zaradi svojega ravnanja z njimi, predvsem v preteklosti, homoseksualcem opravičiti ter se za svoja dejanja tudi pokesati (Gaillot v Hrvatini 2000).

2.5 HOMOSEKSUALNOST IN RIMSKOKATOLIŠKA CERKEV V SLOVENIJI

Predstavniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji se v svojih izjavah načeloma držijo uradnega stališča RKC do homoseksualnosti. Nadškof in metropolit Msgr. Alojz Uran v intervjuju za Mladino tako pove, da je greh prakticiranje homoseksualnosti in ne samo nagnjenje ter da bi morali homoseksualci prakticirati vzdržnost (Uran v Trampuš 2005).

Dr. Ivan Štuhec meni, da so vzroki za homoseksualnost lahko psihosocialno ali genetsko pogojeni, kot pravi Kongregacija za nauk vere že leta 1975. Prav tako je mnenja, da bi izenačitev homoseksualne zveze s heteroseksualno slednjo razvrednotila. Poudari, da je z vidika RKC homoseksualna zveza zaradi nezmožnosti reprodukcije nesposobna uresničiti enega izmed temeljnih ciljev heteroseksualne zveze, to je rojevanje otrok. Glede otrok v istospolnih družinah je mnenja, da bi se zaradi tega, ker se ne bi mogli identificirati z moškim in ženskim elementom, znašli v težavah. Pove tudi, da je vsaka oseba, tudi homoseksualno usmerjena, vredna spoštovanja, spovednik pa je homoseksualcu, ki trpi za občutki krivde, dolžan pomagati (Štuhec v Nežmah 2003).

Predstavniki RKC v Sloveniji so se v debato o homoseksualnosti vidneje vključili po prvih medijskih objavah o predlogu zakona o registraciji istospolne partnerski skupnosti leta 2003. Pred tem je RKC v Sloveniji o homoseksualnosti bolj ali manj molčala. Kuhar (2004) je opravil analizo komentarjev moralnega teologa dr. Ivana Štuhca, teologa dr. Andreja Pozniča ter takratnega nadškofa dr. Franca Rodeta, ki so se najpogosteje pojavljali v javnosti. Kar je vsem trem skupno, je izhodišče, »da bi država z izenačitvijo raznospolne in istospolne

skupnosti favorizirala drugo, ki v bistvu ni zmožna skrbeti za nadaljevanje rodu (in jim po tej logiki pripada neenak pravni status)« (Kuhar 2004, 48). Ta argumentacija pa je, kot ugotavlja Kuhar (2004, 48), problematična, saj raznospolno skupnost enači z družinsko skupnostjo. Zakonska zveza je le potencial za družino, prav tako pa pogoj za sklenitev zakonske skupnosti ni obljuba, da bosta partnerja imela otroke. Pravice in dolžnosti, ki jih raznospolni par, ki sklene zakonsko zvezo, uživa, izhajajo torej iz same sklenitve zakonske zveze, ne pa iz družine. Tako so lahko heteroseksualnemu paru, ki se zavestno odloči, da ne bo imel otrok, z možnostjo, da skleneta zakonsko zvezo, dane enake pravice kot heteroseksualnemu paru z otroki, čeprav se prvi z gledišča nadaljevanja rodu v bistvu ne razlikuje od homoseksualnega para, ki otroka ne more spočeti. S pravnega vidika je torej »svarjenje Cerkve pred razvrednotenjem in defavoriziranjem instituta poroke povsem brezpredmetno« (Kuhar 2004, 49). Prav tako je v takšni argumentaciji spregledano dejstvo, da istospolne družine v Sloveniji obstajajo. S svojo skrbjo za otroke in njihovo vzgojo se tako ne razlikujejo od heteroseksualnih družin, ki temeljijo na zakonski zvezi (Kuhar 2004, 48–49).

Rode v svojih nastopih citira odlomek iz tretje Mojzesove knjige, ki obsoja homoseksualnost, in jo označi za »gnusobo«, pri tem pa izpusti del o smrtni kazni. Homoseksualnost skuša potisniti v zasebno sfero in jo tako depolitizirati, narediti nevidno in s tem nemotečo. Izraža tudi skrb glede demografske podobe Slovenije, legalizacija istospolnih partnerstev pa bi po njegovem mnenju še dodatno ogrozila to podobo. Na kakšen način bi se to lahko zgodilo, ne uspe pojasniti. Kuhar tako zaključí, da takšna ideološka pozicija postavlja celoten narod v vlogo žrtve, »s prstom pa kaže na nekoga, ki ga drugače kot z viktimizacijo lastne pozicije ni mogoče diskvalificirati« (Kuhar 2004, 46).

Poznič homoseksualce označi za »skupino postranskega pomena«, ki nad družbo izvaja pritisk, da ji dodeli privilegije, ki ji ne pripadajo. Ob tem pa vlado obtožuje, da zapostavlja potrebe normalne večine in namesto tega, da bi podpirala in okrepila družino, izgublja čas z zakonom za to »majhno, obrobno, a močno lobijsko svetovno skupino« (Poznič 2003 v Kuhar 2004, 51).

Tudi v Sloveniji imamo katoliškega duhovnika, ki se je zavzel za pravice gejev in lezbijk. Tomi Roškarič je obsodil uradno stališče RKC do homoseksualnosti ter napovedal svojo udeležbo na Paradi ponosa 2003. Njegov nastop je bil zaradi pritiska RKC odpovedan. Po odpovedi nastopa je Tomi Roškarič tudi na internetni strani *Katoliška pastoralna za istospolno usmerjene vernike*, v okviru katere je vzpostavil tudi spletni forum za homoseksualne vernike

Pogum, svoje liberalno stališče do homoseksualcev spremenil v takšno, ki je v skladu z učenjem RKC. V članku z naslovom *Problem, odvisnost in težko življenjsko stanje*, ki je bil objavljen v tretji številki Mladine iz leta 2005, lahko preberemo: »Takrat [leta 2003] mi je ... Tomi zatrdil, da je treba narediti vse, da se bo homoseksualnost začela pojmovati kot "zgolj ena izmed povsem legitimnih in različnih posameznikovega spolno-čustvenega sveta", zdaj pa preberemo, da so istospolna nagnjenja "problem", "odvisnost", "objektivna motnja" in "težko življenjsko stanje, ki si ga nedvomno niso sami izbrali"« (Aleksič 2005).

Danes omenjena stran in forum sploh več ne obstajata.

3 STALIŠČA RIMSKOKATOLIŠKIH VERNIKOV DO HOMOSEKSUALNOSTI

Poleg uradnega stališča Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti me zanima tudi, kakšna so stališča rimskokatoliških vernikov do homoseksualnosti, koliko se ujemajo s stališčem RKC ter ali se pomembno razlikujejo od stališč oseb, ki ne pripadajo niti RKC, niti katerikoli drugi religijski skupnosti.

V empiričnem delu najprej predstavim ugotovitve nekaterih raziskovalcev na področju vpliva religije oziroma religijske pripadnosti na stališča do homoseksualnosti, ki so poleg ugotovljenega uradnega stališča Rimskokatoliške cerkve vir, iz katerega izpeljem hipoteze, ki jih opredelim v nadaljevanju. Nato predstavim podatke, na katerih sem hipoteze preverjala, ter opišem statistične postopke in parametre, ki sem jih pri tem uporabila. Nato dobljene rezultate predstavim v obliki tabel in grafov, ki jih na koncu tudi interpretiram.

3.1 HIPOTEZE

Vpliv religij(e) oziroma religioznosti na stališča do homoseksualnosti je tema številnih socioloških raziskav. Že leta 1984 je Herek (1984, 6) povzel ugotovitve dotedanjih raziskav na tem področju, ki so pokazale, da negativna stališča do homoseksualno usmerjenih oseb pogosteje zasledimo pri osebah, ki so religiozne in ki pogosto obiskujejo verske obrede. Tudi novejša študija kažejo, da je religija pomemben dejavnik pri ugotavljanju stališč do homoseksualnosti, tako na nacionalni kot na individualni ravni. Štulhofer in Rimac (2009) tako na podlagi sekundarne analize podatkov Evropske raziskave vrednot 1999/2000, v katero

je bilo zajetih 31 evropskih držav, na primer ugotavljata, da je razlike v homonegativnosti⁸ med evropskimi državami moč pojasniti tudi s tradicionalno religijo posamezne države. V skandinavskih državah, ki so tradicionalno protestantske, je homonegativnost tako manjša kot v mediteranskih državah (Portugalska, Italija, Grčija), ki so tradicionalno rimskokatoliške. Protestantska cerkev ima namreč do homoseksualnosti bolj blag pristop kot pa Rimskokatoliška cerkev. Štulhofer in Rimac (2009) tako predvidevata, da je homonegativnost v rimskokatoliških državah okrepljena z vatikanskim nasprotovanjem spremembam na področju zakonskih zvez ter tudi gejevskim manifestacijam, kot so parade ponosa. Večjo homonegativnost kot v tradicionalno rimskokatoliških državah je moč zaslediti v tradicionalno pravoslavnih državah Vzhodne in Jugovzhodne Evrope.

Štulhofer in Rimac (2009) v svoji študiji ugotovita tudi, da religijska tradicija države omeji vplive modernizacije na stopnjo homonegativnosti v državi. Modernizacija je namreč eden izmed dejavnikov, ki pozitivno vpliva na stališča do homoseksualnosti. Ekonomski razvoj države, izobraženost prebivalstva in stopnja urbanizacije, ki so kazalniki modernizacije, se namreč izkažejo za negativno povezane s stopnjo homonegativnosti v državi. Bolj kot je država ekonomsko razvita, bolj kot je njeno prebivalstvo izobraženo ter večja kot je stopnja urbanosti, manjšo stopnjo homonegativnosti je v državi moč zaznati.

Vpliv modernizacije na stališča do homoseksualnosti je na podlagi sekundarne analize podatkov Evropske raziskave vrednot 1999/2000 ugotavljal tudi Gerhards (2010), ki je kot kazalnika modernizacije upošteval ekonomsko blaginjo ter izobrazbo. Na državni ravni so podatki pokazali, da bolj kot je država modernizirana⁹, bolj verjetno je, da bodo prebivalci te države homoseksualnost označili kot opravičljivo. Na individualni ravni pa se je izkazalo, da bolj kot so ljudje izobraženi in bolj kot so post-materialistično usmerjeni, večja je verjetnost, da bodo homoseksualnost označili kot opravičljivo, manj izobraženi in bolj materialistično usmerjeni ljudje pa za neopravičljivo.

Gerhards (2010) na individualni ravni ugotavlja tudi, kakšen je vpliv religije na stališča do homoseksualnosti. Predpostavlja, da bolj kot določena religija zavrača homoseksualnost, bolj bodo homoseksualnost zavračali pripadniki te religije. Ker vse večje religije na območju Evrope bolj ali manj zavračajo homoseksualnost, Gerhards predvideva, da ljudje s kakršnokoli religijsko pripadnostjo homoseksualnost tolerirajo v manjši meri kot tisti, ki

⁸ Homonegativnost je operacionalizirana z dvema indikatorjema, in sicer s socialno distanco do homoseksualcev (odstotek vprašanih, ki homoseksualca ne bi želeli imeti za soseda) ter s sprejemanjem homoseksualnosti (homoseksualnosti ne moremo nikoli opravičiti/homoseksualnost lahko zmeraj opravičimo – odgovori na 10-stopenjski lestvici).

⁹ Na državni ravni je Gerhards (2010) modernizacijo meril z indeksom človekovega razvoja.

nimajo nikakršne religijske pripadnosti. Prav tako predvideva, da na stališča do homoseksualnosti vpliva stopnja integracije v določeno religijsko skupnost. Bolj kot je nekdo integriran v vsakodnevne prakse religijske institucije, bolj je izpostavljen uradni institucionalni doktrini ter ima posledično bolj negativna stališča do homoseksualnosti. Integracijo v religijsko skupnost Gerhards meri s pogostostjo obiskovanja verskih obredov.

Gerhards (2010) svoja predvidevanja potrdi, saj analiza podatkov pokaže, da ljudje, ki pripadajo katerikoli religijski skupnosti (katoliški, protestantski, muslimanski ali pravoslavni), kažejo manj tolerantnosti do homoseksualnosti kot ljudje, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti. Prav tako pride do ugotovitve, da verniki, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, v večji meri zavračajo homoseksualnost kot opravičljivo.

Tudi Takacs in Szalma (2011) na podlagi sekundarne analize podatkov Evropske raziskave vrednot 2008/2009 ugotavljata, da v primerjavi s pripadniki različnih religij (vključno s katolištvom), tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti, izražajo največje strinjanje s trditvijo »Homoseksualni moški in ženske bi morali imeti pravico, da živijo, kot želijo«. Prav tako ugotavljata, da je pogostost obiskovanja verskih obredov negativno povezana s strinjanjem z zgornjo trditvijo.

Stopnjo socialne distance sta s sekundarno analizo podatkov Evropske raziskave vrednot 1999/2000 na državni ravni preverjala Smrke in Hafner-Fink (2008). Za Slovenijo sta ugotovila, da verni ljudje (ne glede na veroizpoved¹⁰) izražajo višjo socialno distanco do različnih skupin (ljudi druge rase, muslimanov, priseljencev, ljudi z aidsom, homoseksualcev, židov, Romov) kot prepričani ateisti. Menita, da »religijska kultura slovenskega prostora reproducira določene predsodke, ki se izražajo v večji socialni distanci do drugih« (Smrke in Hafner-Fink 2008, 297). V nasprtoju z religijsko pa je liberalno-sekularna kultura v Sloveniji relativno bolj odprta do drugačnosti (Smrke in Hafner-Fink 2008, 297).

Na podlagi ugotovljenega stališča RKC in njenih predstavnikov v Sloveniji ter izsledkov zgoraj navedenih raziskav sem izpeljala hipoteze, ki sem jih razdelila v dva sklopa. V prvem sklopu hipotez sem izhajala iz predpostavke, da pripadnost RKC vpliva na socialno distanco njenih vernikov do homoseksualcev ter na njihova stališča do homoseksualnih življenjskih praks. Med seboj sem primerjala skupino rimskokatoliških vernikov, torej tistih, ki so se v anketi SJM 2008/1¹¹ ali SJM 2009/1¹² opredelili kot pripadniki rimskokatoliške vere oziroma

¹⁰ Aprila leta 1999 se je za pripadnika Rimskokatoliške cerkve izreklo 72,4 % vprašanih v raziskavi SJM 1999/4 (Toš 2004, 177).

¹¹ Slovensko javno mnenje 2008/1: Evropska raziskava vrednot.

verske skupnosti (v nadaljevanju »rimokatoliki«, »verniki«), ter tistih ljudi, ki se niso opredelili za pripadnika nobene religije (v nadaljevanju »nepripadniki«). Glede na to, da RKC uči, kako ravnati s homoseksualnimi osebami ter do njih tudi sama izraža določen odnos, me je zanimalo, kakšna je socialna distanca vernikov do homoseksualcev v primerjavi z nepripadniki. Poleg tega me je zanimalo tudi, kakšna so stališča rimokatolikov in nepripadnikov do določenih s homoseksualnostjo povezanih praks, do katerih se RKC posebej izreka. Tako sem preverjala, kakšno je stališče rimskokatoliških vernikov (v primerjavi z nepripadniki) do homoseksualnih spolnih odnosov, porok istospolnih partnerjev in posvojitve otrok s strani istospolnega para.

Ker sem ugotovila, da je stališče RKC do homoseksualnih življenjskih praks negativno in ker je iz analize medijskih nastopov nekaterih predstavnikov RKC v Sloveniji, ki jo je opravil Kuhar (2004), razvidno, da predstavniki RKC takšno negativno stališče potrjujejo, pri tem pa njihove izjave ne kažejo spoštljivega odnosa do homoseksualno usmerjenih oseb, ampak proti njim celo ostro nastopajo, sem predvidevala, da je socialna distanca rimokatolikov do homoseksualcev v primerjavi z nepripadniki večja ter da so stališča rimokatolikov v primerjavi s stališči nepripadnikov bolj negativna, kar potrjujejo tudi številne (zgoraj navedene) študije na tem področju, ki kažejo, da je pripadnost religiji dejavnik, ki negativno vpliva na stališča do homoseksualnosti.

PRVI SKLOP HIPOTEZ:

IZHODIŠČNA HIPOTEZA

H1: Pripadnost Rimskokatoliški cerkvi vpliva na socialno distanco pripadnikov do homoseksualcev in stališča pripadnikov do homoseksualnih življenjskih praks.

DELOVNE HIPOTEZE

H1.1 Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji izražajo višjo socialno distanco do homoseksualcev kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti.

H1.2 Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do homoseksualnih spolnih odnosov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti.

¹² Slovensko javno mnenje 2009/1: Mednarodna raziskava: religija (ISSP 2008) in družbene neenakosti (ISSP 2009).

H1.3 Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do porok istospolnih partnerjev izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti.

H1.4 Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do posvojitve otrok s strani istospolnih parov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti.

V drugem sklopu hipotez sem izhajala iz predpostavke, da pogostost obiskovanja verskih obredov vpliva na socialno distanco pripadnikov RKC do homoseksualcev ter na njihova stališča do homoseksualnih življenjskih praks, in sicer v smeri, da pogosteje kot vernik obiskuje verske obrede, večja je njegova socialna distanca do homoseksualnih oseb in bolj so njegova stališča do homoseksualnosti negativna. Pogosteje kot vernik obiskuje verske obrede, bolj je integriran v religijsko skupnost ter tudi bolj podvržen stališčem skupnosti, zaradi česar so njegova stališča bolj podobna stališčem skupnosti. To v svojih delih, ne samo za rimokatolike ampak tudi pripadnike ostalih religij, ki se pojavljajo v evropskem prostoru, potrjujejo zgoraj omenjeni Gerhards (2010) ter Takacs in Szalma (2011).

DRUGI SKLOP HIPOTEZ

IZHODIŠČNA HIPOTEZA

H2: Pogostost obiskovanja verskih obredov vpliva na socialno distanco pripadnikov RKC do homoseksualcev in na stališča pripadnikov RKC do homoseksualnih življenjskih praks.

H2.1 Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, izražajo višjo socialno distanco do homoseksualcev kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede.

H2.2 Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do homoseksualnih spolnih odnosov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede.

H2.3 Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do porok istospolnih partnerjev izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede.

H2.4 Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do posvojitve otrok s strani istospolnih parov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede.

3.2 PODATKI IN ANALIZA

Hipoteze sem preverjala na osnovi podatkov dveh raziskav Slovenskega javnega mnenja, in sicer »Slovensko javno mnenje 2008/1: Evropska raziskava vrednot« ter »Slovensko javno mnenje 2009/1: Mednarodna raziskava: religija (ISSP 2008) in družbene neenakosti (ISSP 2009)«.

Obe raziskavi sta bili izvedeni na ozemlju Republike Slovenije. Prva je bila izvedena v aprilu in maju 2008, druga pa med marcem in majem 2005. Obe raziskavi sta bili izvedeni na populaciji polnoletnih oseb s stalnim prebivališčem v Sloveniji. Izključeni so bili institucionalizirani prebivalci (dijaki in študentje v domovih, osebe na služenju vojaškega roka, osebe na zdravljenju v bolnišnicah in drugi, ki ne živijo na svojem stalnem naslovu). Podatke za obe raziskavi je zbral Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Vzorčenje je bilo slučajno, kot vzorčni okvir pa je bil uporabljen Centralni register prebivalcev Slovenije. Vzorca obeh raziskav sta bila reprezentativna, prvi je zajemal 1366, drugi pa 1594 polnoletnih oseb s stalnim prebivališčem v Sloveniji. Realiziran vzorec v drugi raziskavi je zajemal 1065 oseb (Malnar in Hafner Fink in skupina 2009, Toš in skupina 2008).

Hipoteze sem preverjala s sekundarno analizo podatkov v programu Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 17, in sicer na bivariantni ravni s pomočjo kontingenčnih tabel. Ali je povezanost med spremenljivkama statistično značilna oziroma ali jo lahko posplošimo na celotno populacijo, sem preverjala s hi-kvadrat (χ^2) testom. Povezanost dveh spremenljivk je statistično značilna, če je t.i. signifikanca oz. stopnja značilnosti manjša od 0,05. Signifikanca je tveganje ob zavrnitvi ničelne domneve, ki predpostavlja, da povezanost ni statistično značilna. Ničelno hipotezo pa lahko zavrnemo, če je signifikanca manjša od 0,05, kar pomeni, da tveganje pri zavrnitvi ničelne domneve ni večje kot 5 % (Kropivnik in drugi 2006, 38–39). Moč povezanosti dveh nominalnih spremenljivk ter nominalne in ordinalne spremenljivke sem merila s Cramerjevim koeficientom V, ki se razteza na intervalu od 0 do 1. Pri vrednosti 0,1 se kaže šibka povezanost, pri vrednosti 0,3 pa že lahko rečemo, da je povezanost močna (Kropivnik in drugi 2006, 38). Ker vrednost Cramerjevega koeficienta V ni odvisna od velikosti tabele, lahko med seboj neposredno primerjamo Cramerjeve koeficiente za različno velike tabele (Brvar 1997, 210). Cramerjev koeficient izraža le jakost povezanosti, ne pa tudi smeri. Le-to lahko razberemo iz kontingenčne tabele.

Povezanost med dvema ordinalnima spremenljivkama sem merila s Spearmanovim koeficientom korelacije, ki poleg jakosti meri tudi smer povezanosti dveh spremenljivk.

Zavzame lahko vrednost na intervalu od -1 do 1, pri čemer pozitivna vrednost koeficienta, ki je blizu 1, pomeni pozitivno povezanost spremenljivk, negativna vrednost, ki je blizu -1, pa pomeni negativno povezanost. Vrednost 0 pomeni, da spremenljivki nista povezani (Brvar 1997, 213).

Za preverjanje hipotez nisem zajela celotnega vzorca obeh raziskav, saj sem za prvi sklop hipotez (H1.1 – H1.4) izbrala le respondente, ki so se izrekli za pripadnike Rimskokatoliške cerkve, in tiste, ki so se izrekli, da ne pripadajo nobeni verski skupnosti. To sem storila z opcijo SELECT CASES IF.

Za drugi sklop hipotez (H2.1 – H2.1) sem v SPSS-u za vsako izmed uporabljenih raziskav ustvarila novo spremenljivko »Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov«, ki meri pogostost obiskovanja verskih obredov le tistih respondentov, ki so se izrekli za pripadnike Rimskokatoliške cerkve. Novo spremenljivko sem ustvarila iz spremenljivke pripadnost veroizpovedi (»Kateri veroizpovedi pripadate« (SJM 2008/1) oziroma »Kateri verski skupnosti pripadate, če sploh kateri?« (SJM 2009/1)), pri kateri sem izbrala le respondente, ki so se izrekli kot pripadniki rimskokatoliške veroizpovedi oziroma verske skupnosti, ter pogostost obiskovanja verskih obredov (»Če ne upoštevate porok, pogrebov in krstov, kako pogosto hodite v zadnjem času k verskim obredom (mašam)?« (SJM 2008/1) oziroma »Ali kdaj obiskujete verske obrede ali nikoli? Če da, kako pogosto?« (SJM 2009/1)). Spremenljivko pogostost obiskovanja verskih obredov sem rekodirala, kot je prikazano v spodnjih tabelah (3.1 in 3.2). Na tem mestu bi rada opozorila na to, da odgovori na vprašanje glede pogostosti obiskovanja verskih obredov v raziskavi SJM 2008/1 in SJM 2009/1 niso popolnoma enaki. Kljub temu pa je podobnost odgovorov tolikšna, da so med seboj primerljivi.

Tabela 3.1: Rekodiranje spremenljivke »Obiskovanje verskih obredov SJM 2008/1« (»Če ne upoštevate porok, pogrebov in krstov, kako pogosto hodite v zadnjem času k verskim obredom (mašam)?«).

STARA VREDNOST	NOVA VREDNOST
1 – Več kot 1x na teden	1 – Tedensko
2 – 1x na teden	
3 – 1x na mesec	2 – Mesečno
4 – Ob posebnih praznikih	3 – Ob posebnih praznikih
5 – 1x na leto	4 – Letno in manj
6 – Manj pogosto	
7 – Nikoli, skoraj nikoli	5 – (Skoraj) nikoli

Tabela 3.2: Rekodiranje spremenljivke »Obiskovanje verskih obredov SJM 2009/1« (»Ali kdaj obiskujete verske obrede ali nikoli? Če da, kako pogosto?«).

STARA VREDNOST	NOVA VREDNOST
1 – Večkrat tedensko	1 – Tedensko
2 – Enkrat tedensko (vsako nedeljo)	
3 – 2 do 3-krat mesečno	2 – Mesečno
4 – Vsaj enkrat mesečno	
5 – Nekajkrat letno, ob velikih praznikih in ob posebnih priložnostih	3 – Ob posebnih praznikih
6 – Enkrat na leto	4 – Letno in manj
7 – Še manj pogosto	
8 – Nikoli	5 – Nikoli

Za preverjanje prvega sklopa hipotez sem uporabila sledeča vprašanja iz obeh raziskav:

- »Slovensko javno mnenje 2008/1: Evropska raziskava vrednot«:

- V57: Na kartici so navedene različne skupine ljudi. Prosim vas, da mi poveste, katere od njih ne bi želeli imeti za sosede. Odgovor: homoseksualci (izbral/ni izbral).
- V106: Kateri (veroizpovedi pripadate)? (Zajela respondente z odgovorom 1– rimokatoliški ter z odgovorom 77 – ne pripada nobeni veroizpovedi, se ne nanaša).
- V154: Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka.

Odgovori: 1 – močno soglašam; 2 – soglašam; 3 – niti-niti; 4 – ne soglašam; 5 – sploh ne soglašam; 8 – ne vem; 9 – brez odgovora.

- »Slovensko javno mnenje 2009/1: Mednarodna raziskava: religija (ISSP 2008) in družbene neenakosti (ISSP 2009)«:

▪ R4: In kakšno je vaše mnenje o spolnih odnosih med dvema odraslima osebama istega spola? Odgovori: 1 – to je vedno slabo; 2 – skoraj vedno je to slabo; 3 – le včasih je to slabo; 4 – to ni nikoli slabo; 8 – ne vem; 9 – brez odgovora.

▪ S21: Našteli vam bomo nekaj stvari, o katerih imajo ljudje različna stališča. Kaj menite vi – ali se vam zdijo našteje stvari sprejemljive ali nesprejemljive?

c) poroke istospolnih partnerjev. Odgovori: 1 – sprejemljivo; 2 – ni sprejemljivo; 8 – ne vem; 9 – brez odgovora.

▪ D27: Kateri verski skupnosti pripadate, če sploh kateri? Zajela respondente z odgovorom 1 – rimokatoliški in odgovorom 7 – nobeni verski skupnosti.

Za drugi sklop hipotez so bila poleg nove spremenljivke »Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov« ponovno uporabljena vprašanja V57, V154, R4 in S21.

Odgovori »ne vem« ter »brez odgovora« so padli v kategorijo »missing«.

3.3 REZULTATI

3.3.1 Prvi sklop hipotez

3.3.1.1 Stopnja socialne distance do homoseksualcev

Prvo hipotezo »Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji izražajo višjo socialno distanco do homoseksualcev kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti« sem potrdila. χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,05, kar pomeni, da obstaja statistično značilna povezanost med (ne)pripadnostjo rimskokatoliški veri in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb. Poveznost je sicer precej šibka, saj ima Cramerjev koeficient V vrednost 0,071, kar pa glede na dvojen in nasprotujoč si odnos RKC do homoseksualno usmerjenih oseb, o katerem je govora v poglavju 2.2 Homoseksualna dejanja kot greh, homoseksualci kot vredni spoštovanja?, niti ni tako presenetljivo. Da spomnim, RKC uči, da je homoseksualne osebe potrebno sprejemati s spoštovanjem in sočutjem, sočasno pa poziva k njihovi diskriminaciji na nekaterih področjih in jo označi za nekrivično in celo zaželeno. Takšna protislovnost pa lahko pri vernikih povzroči nejasnosti glede tega, kaj RKC o odnosu do homoseksualno usmerjenih oseb pravzaprav uči ter zahteva in pričakuje od svojih vernikov.

Kot je razvidno iz tabele 3.3, homoseksualca ne želi imeti za soseda slabih 37 % rimokatolikov in 29,5 % nepripadnikov, medtem ko dobrih 63 % rimokatolikov in 70,5 %

nepripadnikov homoseksualcev ni izbralo kot kategorije oseb, ki jih ne bi želeli imeti za sosede. Razlike med obema skupinama obstajajo, vendar niso posebno velike.

Če pogledamo samo rimokatolike, je med njimi sicer precej manj takih (36,9 %), ki homoseksualca ne bi želeli imeti za soseda, kot tistih, ki s tem nimajo težav (63,1 %), iz česar lahko zaključimo, da socialna distanca pripadnikov RKC v Sloveniji do homoseksualcev, kljub temu, da je višja od socialne distance nepripadnikov, ni pretirano visoka.

Tabela 3.3: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb.

HOMOSEKSUALCA NE BI ŽELEL IMETI ZA SOSEDA	(NE)PRIPADNOST RKC		
	Rimokatoliki	Nepripadniki	Skupaj
Izbral	36,9 %	29,5 %	34,7 %
Ni izbral	63,1 %	70,5 %	65,3 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %

3.3.1.2 Stališče do homoseksualnih spolnih odnosov

Tudi drugo hipotezo prvega sklopa »Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do homoseksualnih spolnih odnosov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti« sem potrdila. χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,001, Cramerjev koeficient V pa ima vrednost 0,193, kar pomeni, da je povezanost srednje močna. Kot je razvidno iz tabele 3.4, so razlike v stališču do homoseksualnih spolnih odnosov med rimokatoliki in nepripadniki precejšnje, saj je na primer kar 54,5 % rimokatolikov mnenja, da je takšen spolni odnos vedno slab, enako mnenje pa deli slabih 29 % nepripadnikov. V nasprotju pa je mnenja, da takšen spolni odnos nikoli ni slab, le 19,2 % rimokatolikov v primerjavi s kar 43,9 % nepripadnikov.

Glede na to, da več kot polovica rimokatolikov (54,5 %) meni, da je homoseksualni spolni odnos vedno slab, dodatnih 12,1 % pa, da je homoseksualni spolni odnos skoraj vedno slab, lahko sklenemo, da je stališče rimskokatoliških vernikov v Sloveniji do homoseksualnih spolnih odnosov dokaj skladno z uradnim stališčem RKC, za katero je homoseksualni spolni odnos nesprejemljiv, saj velja za greh.

Tabela 3.4: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do homoseksualnih spolnih odnosov.

STALIŠČE DO HOMOSEKSUALNIH SPOLNIH ODNOSOV	(NE)PRIPADNOST RKC		
	Rimokatoliki	Nepripadniki	Skupaj
To je vedno slabo.	54,5 %	28,9 %	49,2 %
Skoraj vedno je to slabo.	12,1 %	6,9 %	11%
Le včasih je to slabo.	14,1 %	20,2 %	15,4 %
To ni nikoli slabo.	19,2 %	43,9 %	24,4 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %

3.3.1.3 Stališče do porok istospolnih partnerjev

Tudi tretjo hipotezo »Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do porok istospolnih partnerjev izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti« sem potrdila. χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,001, Cramerjev koeficient V pa ima vrednost 0,284, tako da je povezanost med (ne)pripadnostjo RKC ter stališčem do porok istospolnih partnerjev dokaj močna. Tabela 3.5 kaže, da so med stališči rimokatolikov in nepripadnikov do istospolnih porok precejšnje razlike, ki so večje kot pri stališču do homoseksualnega spolnega odnosa, saj se istospolna poroka zdi sprejemljiva slabim 40 % rimokatolikov in kar 74 % nepripadnikov. Nasprotno pa je dobrih 60 % rimokatolikov mnenja, da istospolna poroka ni sprejemljiva, istega mnenja pa je 26 % nepripadnikov. Kot vidimo, je stališče rimokatolikov do istospolnih porok precej negativno, kar je po mojem mnenju predvsem odraz tega, da je Rimskokatoliška cerkev v 21. stoletju usmerjena predvsem na nasprotovanje in poskus diskreditacije pravnega priznavanja istospolnih zvez. Poleg tega pa spomnimo, da Kongregacija za nauk vere (2003) piše, da je zakonska zveza temelj družine, kateri pa se mora družba zahvaliti za svoj obstoj, zato zakon in družina zaslužita posebno priznavanje.

Tabela 3.5: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do porok istospolnih partnerjev.

STALIŠČE DO POROK ISTOSPOLNIH PARTNERJEV	(NE)PRIPADNOST RKC		
	Rimokatoliki	Nepripadniki	Skupaj
Sprejemljivo	39,7 %	74 %	47,2 %
Ni sprejemljivo	60,3 %	26 %	52,8 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %

3.3.1.4 Stališče do posvojitve otrok s strani istospolnih parov

Preden predstavim rezultate, ki se tičejo četrte hipoteze prvega sklopa, moram opozoriti na to, da sem spremenljivko »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka« rekodirala, kot je prikazano v spodnji tabeli (3.6):

Tabela 3.6: Rekodiranje spremenljivke »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka«.

STARA VREDNOST	NOVA VREDNOST
1 – Močno soglašam	1 – Soglašam
2 – Soglašam	
3 – Niti-niti	2 – Niti-niti
4 – Ne soglašam	3 – Ne soglašam
5 – Sploh ne soglašam	

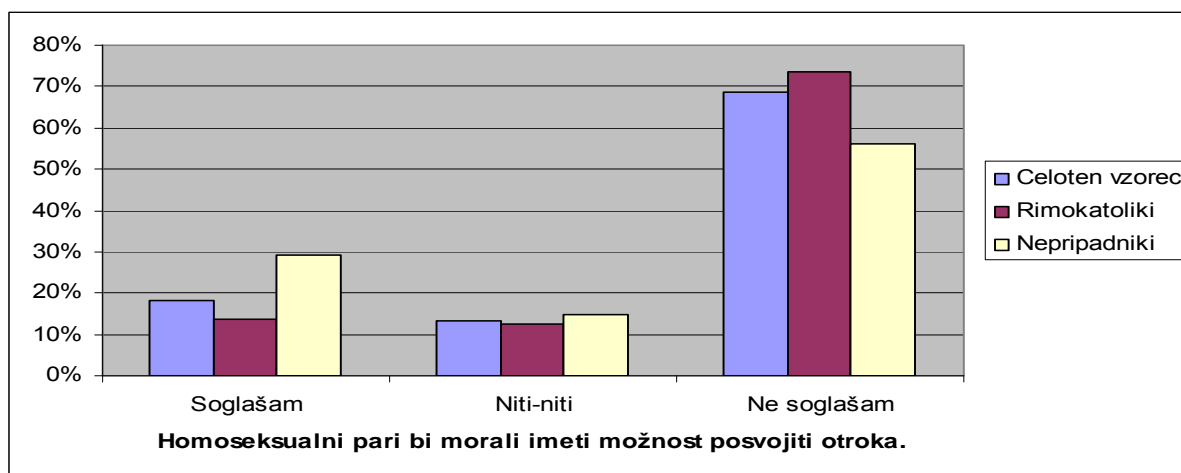
Potrdila sem tudi četrto hipotezo iz prvega sklopa »Pripadniki Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do posvojitve otrok s strani istospolnih parov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti«. χ^2 test je tudi tokrat pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,001, Cramerjev koeficient V pa ima vrednost 0,196, kar pomeni, da je povezanost med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov srednje močna. Tabela 3.7 kaže, da so razlike v stališču do posvojitve med rimokatoliki in nepripadniki očitne, vendar se tako med rimokatoliki (73,7 %) kot tudi nepripadniki (56,2 %) večina ne strinja s trditvijo, da bi morali imeti homoseksualni pari možnost posvojiti otroka. V Sloveniji je posvojitvev otrok s strani homoseksualnih oseb še zmeraj na splošno nesprejemljiva, kar kaže graf 3.1., kjer so poleg rimokatolikov in

nepripadnikov predstavljeni tudi rezultati za celoten vzorec, vključen v SJM 2008/1. Kot vidimo, je leta 2008 slabih 68,6 % Slovencev menilo, da homoseksualni pari ne bi smeli imeti pravice do posvojitve otrok. Odstotek takšnih rimokatolikov je nekoliko večji od celotnega vzorca (73,7 %), odstotek takšnih nepripadnikov pa manjši (56,2 %).

Tabela 3.7: Zveza med (ne)pripadnostjo RKC in stališčem do posvojitve otrok s strani istospolnih parov.

HOMOSEKSUALNI PARI BI MORALI IMETI MOŽNOST POSVOJITI OTROKA	(NE)PRIPADNOST RKC		
	Rimokatoliki	Nepripadniki	Skupaj
Soglašam	13,5 %	29,2 %	18,3 %
Niti-niti	12,7 %	14,6 %	13,3 %
Ne soglašam	73,7 %	56,2 %	68,5 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %

Graf 3.1: »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka« – primerjava celotnega vzorca, rimokatolikov in nepripadnikov.

Posvojitvev otrok s strani istospolnih parov je v Sloveniji sicer dokaj pereča tema, kar se je pokazalo predvsem v zvezi z novim Družinskim zakonikom. Takoj ko je predlog zakona leta 2009 vstopil v javno razpravo, so se pričele burne razprave o možnosti, ki naj bi jo novi zakon omogočil istospolnim partnerjem, in sicer, da bi homoseksualna oseba lahko posvojila biološkega otroka svojega istospolnega partnerja. Nasprotovanje takšnemu določilu je tri leta kasneje pripeljalo celo do referendumu, na katerem je pri 30 % volilni udeležbi več kot 54 %

udeležencev referendumu glasovalo proti Družinskemu zakoniku oziroma predvsem proti drugi točki 217. člena Družinskega zakonika, ki pravi tako: »Partnerja partnerske skupnosti ali partnerja zunajpartnerske skupnosti ne moreta skupaj posvojiti otroka, lahko pa partner partnerske skupnosti ali partner zunajpartnerske skupnosti posvoji otroka svojega partnerja« (Družinski zakonik 2011). Največji nasprotnik in pobudnik referendumu je sicer bila Civilna iniciativa za družino in pravice otrok, ki očitno simpatizira z RKC, vendar rezultat referendumu priča o tem, da Slovenci takšnih zakonodajnih sprememb ne podpirajo.

3.3.2 Drugi sklop hipotez

3.3.2.1 Stopnja socialne distance do homoseksualcev

Prve hipoteze v drugem sklopu »Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, izražajo višjo socialno distanco do homoseksualcev kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede« nistem potrdila. Iz tabele 3.8 je sicer razvidno, da med verniki, ki različno pogosto obiskujejo verske obrede, obstajajo manjše razlike v socialni distanci do homoseksualno usmerjenih oseb. Tako homoseksualca ne bi želelo imeti za soseda skoraj 40 % rimokatolikov, ki obiskujejo verske obrede na tedenski ravni, med tistimi, ki pa verskih obredov nikoli ali skoraj nikoli ne obiskujejo, pa je takšnih, ki homoseksualcev ne bi želeli imeti za soseda, slabih 10 % manj. Kljub tem razlikam pa je χ^2 test pokazal, da je stopnja značilnosti večja od 0,05, kar pomeni, da med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in socialno distanco do homoseksualcev ni statistično značilne povezave. Pogostost obiskovanja verskih obredov med rimokatoliki torej ne vpliva na stopnjo socialne distance do homoseksualno usmerjenih oseb. Takšen rezultat bi pripisala že zgoraj omenjeni protislovnosti v odnosu Rimskokatoliške cerkve do homoseksualno usmerjenih oseb.

Tabela 3.8: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb.

	POGOSTOST OBISKOVANJA VERSKIH OBREDOV					
	Teden.	Meseč.	Ob posebnih praznikih	Letno in manj	(Skoraj) nikoli	Skupaj
HOMOSEKSUALCA NE BI ŽELELI IMETI ZA SOSEDA						
Izbral	39,4 %	44 %	36,1 %	34,6 %	31,4 %	36,9 %
Ni izbral	60,6 %	56 %	63,9 %	65,4 %	68,6 %	63,1 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3.3.2.2 Stališče do homoseksualnih spolnih odnosov

Drugo hipotezo drugega sklopa »Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do homoseksualnih spolnih odnosov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede« sem potrdila. χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,05, Cramerjev koeficinet V pa ima vrednost 0,133, kar pomeni, da je povezanost med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do homoseksualnih spolnih odnosov dokaj šibka. Ker sta obe spremenljivki ordinalnega tipa, sem izračunala Speramanov koeficient korelacije, ki ima vrednost 0,180, kar pomeni, da sta spremenljivki pozitivno povezani. Pogosteje kot rimokatolik obiskuje verske obrede, bolj negativno je njegovo stališče do homoseksualnega spolnega odnosa. To potrjujejo tudi rezultati v tabeli 3.9, saj homoseksualne spolne odnose tako kot »vedno slabe« označuje slabih 70 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo tedensko, dobrih 59 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo mesečno, 47 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo ob velikih praznikih in posebnih priložnostih, slabih 43 % vernikov, ki verske obiskujejo letno ali manj, ter dobrih 53 % vernikov, ki verskih obredov ne obiskujejo nikoli. Nasprotno pa le slabih 7 % vernikov, ki obiskujejo verske obrede na tedenski ravni, meni, da homoseksualni spolni odnosi niso »nikoli slabi«, enako mnenje pa deli dobrih 16 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo na mesečni ravni, slabih 24 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo ob velikih praznikih in posebnih priložnostih, slabih 30 % vernikov, ki verske obrede obiskujejo na letni ravni ali manj, ter dobrih 21,5 % vernikov, ki verskih obredov ne obiskujejo.

Kot kategorija izstopajo verniki, ki trdijo, da verskih obredov nikoli ne obiskujejo, saj na primer dobrih 53 % vernikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, meni, da so homoseksualni spolni odnosi vedno slabi, enakega mnenja pa je skoraj 10 % manj vernikov, ki obiskujejo verske obrede letno ali manj, ter dobrih 6 % manj vernikov, ki obiskujejo verske obrede ob posebnih praznikih. Nasprotno pa manj (21,5 %) vernikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, meni, da homoseksualni spolni odnosi niso nikoli slabi, kot pa vernikov, ki obiskujejo verske obrede letno (30,2 %), in ki obiskujejo verske obrede ob velikih praznikih in posebnih priložnostih (23,7 %).

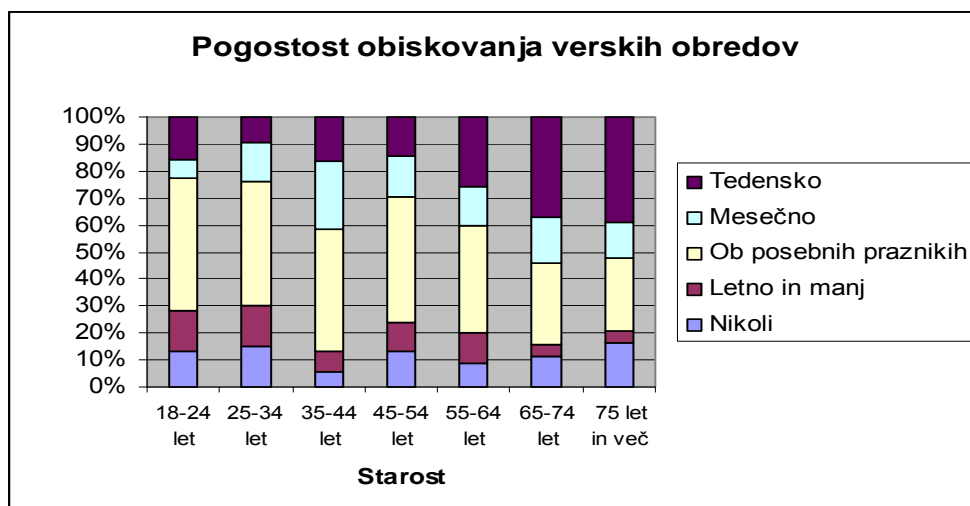
Tabela 3.9: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do homoseksualnih spolnih odnosov.

STALIŠČE DO HOMOSEKSUALNIH SPOLNIH ODNOSOV	POGOSTOST OBISKOVANJA VERSKIH OBREDOV					
	Teden.	Meseč.	Ob posebnih praznikih	Letno in manj	Nikoli	Skupaj
To je vedno slabo.	69,9 %	59,2 %	47 %	42,9 %	53,2 %	54,1 %
Skoraj vedno je to slabo.	14,3 %	13,3 %	12,2 %	9,5 %	10,1 %	12,3 %
Le včasih je to slabo.	9 %	11,2 %	16,7 %	17,5 %	15,2 %	14,2 %
To ni nikoli slabo.	6,8 %	16,3 %	23,7 %	30,2 %	21,5 %	19,4 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Možna razlaga za takšne razlike bi lahko bila, da se v kategoriji vernikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, lahko nahajajo takšni, ki imajo negativno stališče do homoseksualnih spolnih odnosov in ki bi sicer želeli obiskovati verske obrede, pa jih iz različnih razlogov (na primer zdravstvenih) ne morejo. Predvidevala sem, da bi to lahko bili predvsem starejši rimokatoliki in domnevo tudi preverila, in sicer tako, da sem preverila, kakšna je starostna struktura obiskovalcev verskih obredov¹³. Ugotovila sem, da kljub temu da v starostni skupini 75 let in več največ ljudi (38,3 %) obiskuje verske obrede na tedenski ravni, 16,4 % starih 75 let in več nikoli ne obiskuje verskih obredov, kar je v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami največji odstotek (glej graf 3.2).

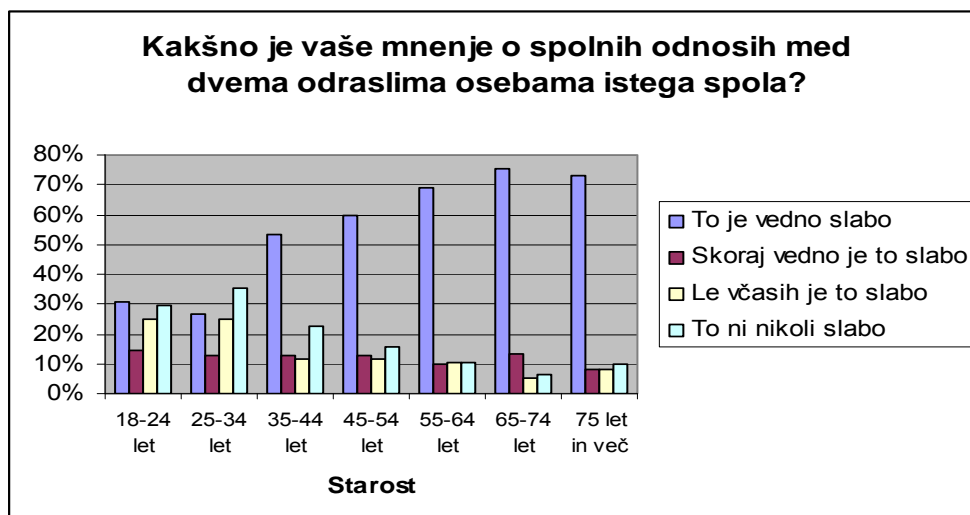
¹³ Spremenljivko starost (D2: Kdaj ste bili rojeni? Prosim, povejte samo leto rojstva) sem morala najprej transformirati, da sem namesto letnic rojstva dobila podatke v obliki let. Nato sem transformirano obliko spremenljivke še rekodirala, in sicer sem respondente po starosti razdelila v 7 skupin: 18–24 let, 25–34 let, 35–44 let, 45–54 let, 55–64 let, 64–74 let ter 75 let in več.

Graf 3.2: Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov glede na starost SJM 2009/1.

Nato me je zanimalo, kakšno je stališče rimskokatoliških vernikov do homoseksualnega spolnega odnosa glede na starost, in ugotovila sem, da je kar 73,3 % starih 75 let in več mnenja, da je homoseksualni spolni odnos vedno slab, kar je drugi največji odstotek (glej graf 3.3).

Graf 3.3: Mnenje rimokatolikov o spolnih odnosih med dvema odraslima oseba istega spola glede na starost.

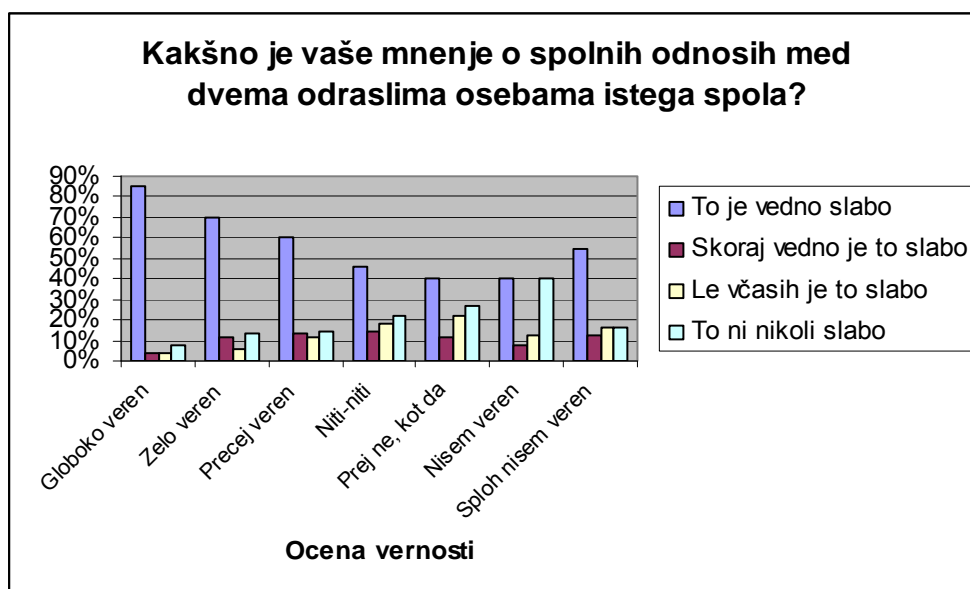

Glede na podatke iz zgornjih dveh grafov (3.2 in 3.3) sem tako prišla do sklepa, da je povsem verjetno, da rimokatoliki, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, izražajo bolj negativna stališča do homoseksualnega spolnega odnosa kot rimokatoliki, ki verske obrede obiskujejo letno in manj ter ob posebnih praznikih, zato, ker je odstotek rimokatolikov, ki nikoli ne

obiskujejo verskih obredov, največji ravno v starostni skupni 75 let in več, ki obenem predstavlja skupino z enim najbolj negativnih stališč do homoseksualnih spolnih odnosov.

Prav tako moramo vedeti, da pogostost obiskovanja verskih obredov ni edini kazalnik religioznosti. Predvidevala sem, da v skupini rimokatolikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, lahko najdemo tudi takšne, ki so sicer globoko verni, pa verskih obredov iz različnih razlogov ne obiskujejo ali ne morejo obiskovati. Analiza podatkov SJM 2009/1 je namreč pokazala, da kar 85,2 % globoko vernih rimokatolikov¹⁴ meni, da je homoseksualni spolni odnos vedno slab, v primerjavi s 40 % rimokatolikov, ki se izrekajo za neverne (glej graf 3.4).

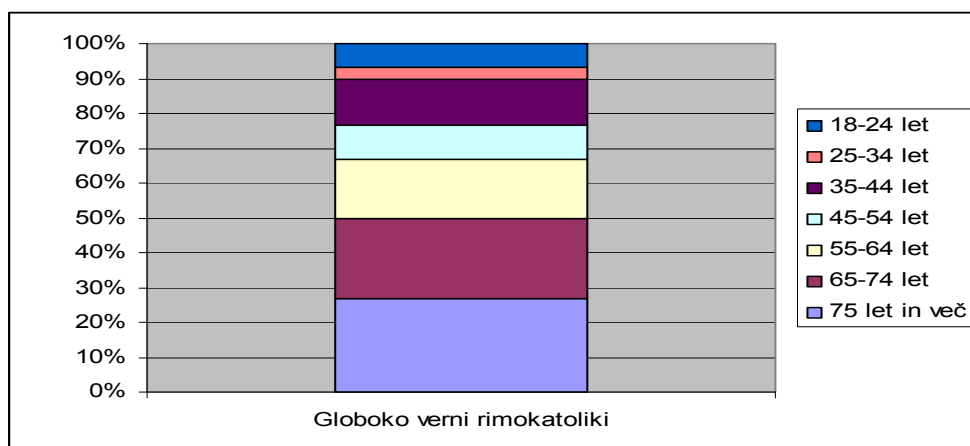
Graf 3.4: Mnenje rimokatolikov o spolnih odnosih med dvema odraslima osebama istega spola glede na oceno vernosti.

Znova sem domnevala, da so globoko verne osebe, ki ne morejo obiskovati verskih obredov, lahko predvsem starejši ljudje. Da bi domnevo potrdila, sem najprej preverila starostno strukturo globoko vernih rimokatolikov in ugotovila, da je med vsemi globoko vernimi največ (26,7 %) takšnih, ki so stari 75 let in več (glej graf 3.5), kar predstavlja 12 % vseh rimokatolikov, starih 75 let in več in je največji odstotek v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami.

¹⁴ SJM 2009/1 vprašanje R31: »Kako bi vi ocenili svojo vernost?«. Odgovori: 1 - sem globoko veren; 2 - sem zelo veren; 3 - sem precej veren; 4 - nisem niti veren, niti neveren; 5 - prej bi rekel, da nisem veren, kot da sem veren; 6 - nisem veren; 7 - sploh nisem veren; 8 - ne vem; 9 - brez odgovora.

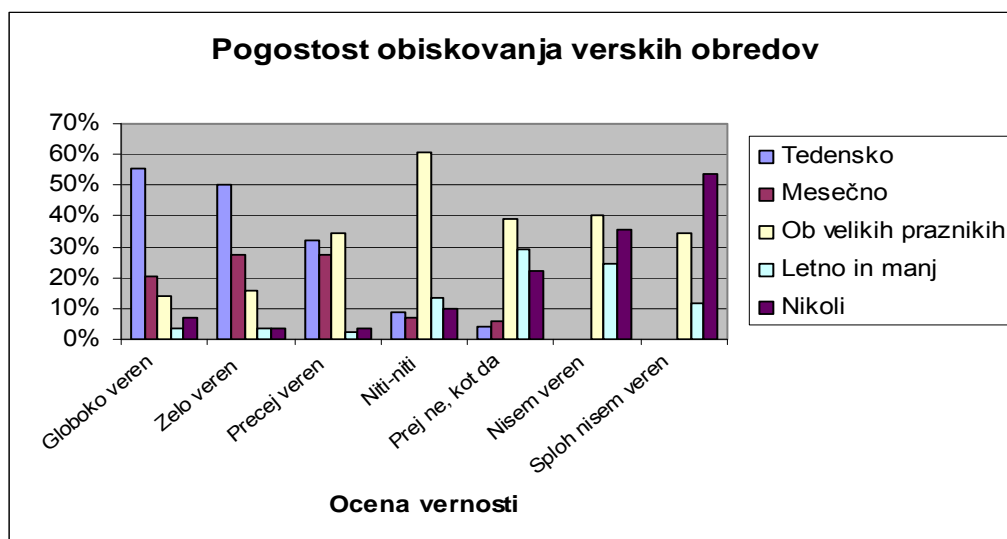
Graf 3.5: Starostna struktura globoko vernih rimokatolikov.

Nato me je zanimalo, kakšna je struktura pogostosti obiskovanja verskih obredov glede na oceno religioznosti. Ugotovila sem, da med oceno religioznosti ter pogostostjo obiskovanja verskih obredov obstaja statistično značilna povezanost¹⁵, in sicer bolj kot je nekdo veren, pogosteje obiskuje verske obrede. Kljub temu pa je moč opaziti manjše odstopanje pri kategoriji globoko vernih rimokatolikov. V primerjavi s 3,4 % zelo vernih in 3,7 % precej vernih rimokatolikov namreč kar 6,9 % vseh globoko vernih rimokatolikov nikoli ne obiskuje verskih obredov. Prav tako pa manj globoko vernih (3,4 %) obiskuje verske obrede na letni ravni kot pa nikoli (6,9 %) (glej graf 3.6).

¹⁵ χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,001, vendar test ni zanesljiv. Da bi rešila ta problem, sem spremenljivko R31 rekodirala, tako da sem združila odgovore (1, 2 in 3 v 1 – verni; 4 v 2 – niti-niti ter 5, 6 in 7 v 3 – ne verni). V tem primeru se je χ^2 test pokazal kot zanesljiv, stopnja značilnosti pa bila prav tako manjša od 0,001. V grafu 3.6 sem predstavila podatke za ne-rekodirano spremenljivo R31, saj so le tako vidne razlike, ki so pomembne za interpretacijo.

Graf 3.6: Pogostost obiskovanja verskih obredov rimokatolikov glede na oceno vernosti.

Videti je torej, da obstaja še ena možna razlaga za to, da tisti, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, izražajo bolj negativno stališče do homoseksualnih spolnih odnosov kot tisti rimokatoliki, ki jih obiskujejo ob posebnih praznikih ter letno in manj. Ugotovila sem namreč, da je med verniki, ki so globoko verni, največ takšnih, ki so stari 75 let in več. Globoko verni rimokatoliki pa izražajo najbolj negativno stališče do homoseksualnih spolnih odnosov, med njimi pa jih opazen odstotek nikoli ne obiskuje verskih obredov.

3.3.2.3 Stališče do porok istospolnih partnerjev

Tudi tretjo hipotezo drugega sklopa »Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do porok istospolnih partnerjev izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede« sem potrdila. χ^2 test je tudi tokrat pokazal, da je stopnja značilnosti manjša kot 0,01, Cramerjev koeficient V pa ima vrednost 0,267, kar pomeni, da je povezava med pogostostjo obiskovanja verskih obredov rimokatolikov in njihovim stališčem do porok istospolnih partnerjev dokaj močna. Kot pričakovano tisti, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, istospolne poroke zavračajo v večji meri kot tisti, ki jih obiskujejo redkeje. Tabela 3.10 tako kaže, da dobrih 80 % vernikov, ki tedensko obiskujejo verske obrede, meni, da istospolne poroke niso sprejemljive, med tistimi, ki verske obrede obiskujejo mesečno, je takšnih slabih 73 %, med tistimi, ki verske obrede obiskujejo ob velikih praznikih in posebnih priložnostih, slabih 52 %, med letnimi obiskovalci verskih obredov je takšnih dobrih 42 %, med tistimi verniki, ki verskih obredov ne obiskujejo, pa 56,5 %.

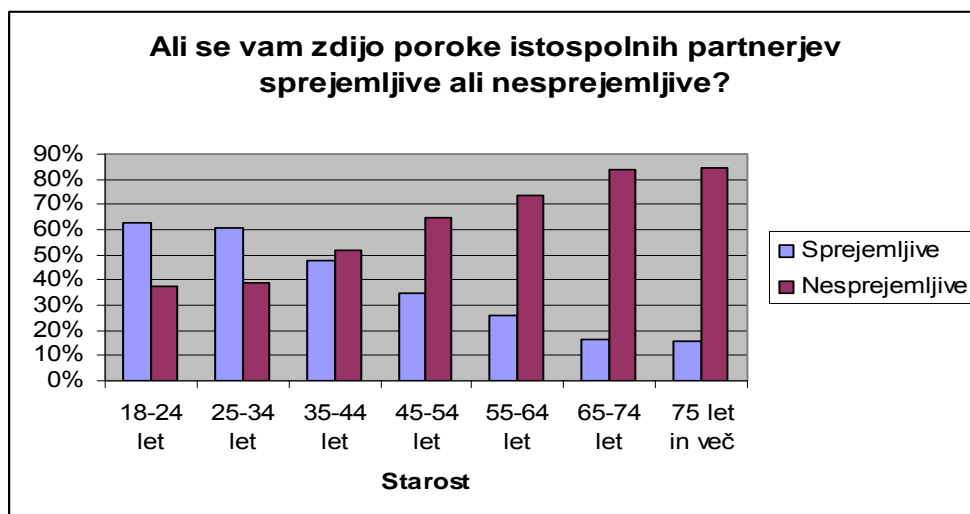
Tabela 3.10: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do porok istospolnih partnerjev.

STALIŠČE DO POROK ISTOSPONIH PARTNERJEV	POGOSTOST OBISKOVANJA VERSKIH OBREDOV					
	Teden.	Meseč.	Ob posebnih praznikih	Letno in manj	Nikoli	Skupaj
Sprejemljivo	19,6 %	27,3 %	48 %	57,7 %	43,5 %	54,1 %
Ni sprejemljivo	80,4 %	72,7 %	51,7 %	42,3 %	56,5 %	12,3 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Znova se je izkazalo, da imajo rimokatoliki, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, nekoliko negativnejše stališče do istospolnih porok kot letni obiskovalci verskih obredov ter rimokatoliki, ki verske obrede obiskujejo ob posebnih praznikih. Takšen rezultat bi bilo možno razložiti z obema zgornjima razlagama (glej 3.3.2.2 Stališče do homoseksualnih spolnih odnosov). Ker sem hipotezo 2.3. preverjala na osnovi istih podatkov kot hipotezo 2.2 (SJM 2009/1), tako že vem, da v starostni skupini 75 let in več 16,4 % rimokatolikov nikoli ne obiskuje verskih obredov, kar je v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami največji odstotek (glej graf 3.2). Preveriti moram še samo, kakšno je stališče rimskokatoliških vernikov do porok istospolnih partnerjev glede na starost. Izkaže se, da med rimokatoliki, starimi 75 let in več, najdemo največji dostotek (84,2 %) takih, ki menijo, da istospolne poroke niso sprejemljive (glej graf 3.7).

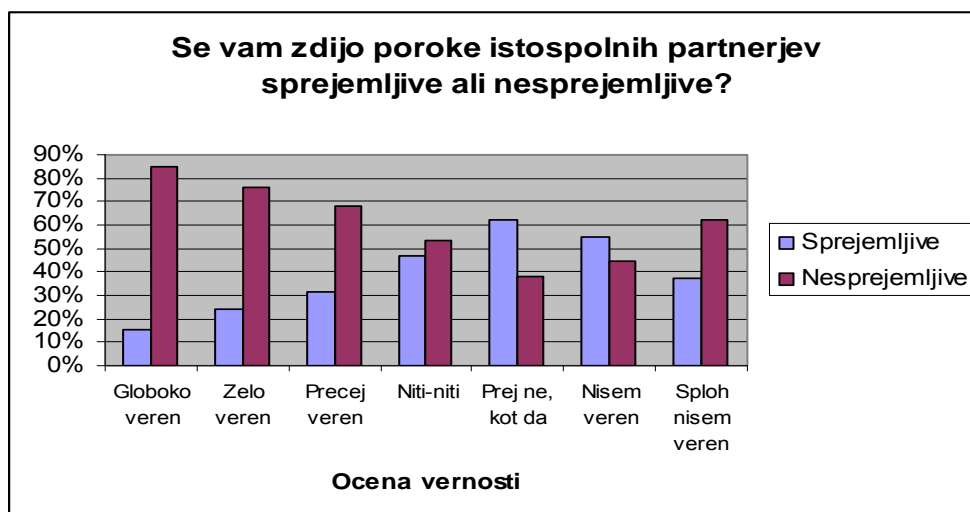
Tudi negativnejša stališča rimskokatoliških vernikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, do istospolnih porok, je torej možno razložiti z dejstvom, da opazen odstotek rimokatolikov, ki so stari 75 let in več in ki obenem izražajo najbolj negativno stališče do takšnih porok, nikoli ne obiskuje verskih obredov.

Graf 3.7: (Ne)sprejemljivost porok istospolnih partnerjev glede na starost rimokatolikov.

S starostjo vernikov je povezana tudi druga možna razlaga, in sicer že vem, da je med globoko vernimi rimokatoliki največ starih 75 let in več (glej graf 3.5), globoko verni pa predstavljajo skupino, v kateri slabih 7 % ljudi nikoli ne obiskuje verskih obredov. Preveriti moram samo še to, kakšna je zveza med oceno vernosti in stališčem do istospolnih porok. Kot kaže graf 3.8, 84,6 % globoko vernih meni, da istospolne poroke niso sprejemljive, kar predstavlja največji odstotek v primerjavi z drugimi kategorijami vernosti.

Graf 3.8: (Ne)sprejemljivost porok istospolnih partnerjev glede na oceno vernosti rimokatolikov.

Verjetna je torej tudi druga razlaga, ki pravi, da rimskokatoliški verniki, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, izstopajo z nekoliko negativnejšim stališčem do istospolnih porok

v primerjavi z verniki, ki obiskujejo verske obrede na letni ravni in ob posebnih praznikih, zato, ker opazen odstotek globoko vernih rimokatolikov, ki obenem izražajo najbolj negativno stališče do istospolnih porok, nikoli ne obiskuje verskih obredov.

3.3.2.4 Stališče do posvojitve otrok s strani istospolnih parov

Tudi zadnjo hipotezo »Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo verske obrede, do posvojitve otrok s strani istospolnih parov izražajo bolj negativna stališča kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede« sem potrdila. χ^2 test je pokazal, da je stopnja značilnosti manjša od 0,05, Cramerjev koeficient V pa ima vrednost 0,097, kar pomeni, da je povezava med pogostostjo obiskovanja verskih obredov pri rimokatolikih in njihovim stališčem do posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov šibka. Ker sta obe spremenljivki ordinalnega tipa, sem izračunala Spearmanov koeficient korelacije, ki ima vrednost -0,113, kar pomeni, da je povezanost med spremenljivkama negativna. Pogosteje kot nekdo obiskuje verske obrede, bolj negativno je njegovo stališče do možnosti posvojitve otrok s strani istospolnih parov.

Kot kaže tabela 3.11, so verniki v vseh petih skupinah glede na pogostost obiskovanja verskih obredov v večini proti takšni praksi, med njimi pa vendarle obstajajo majhne, a opazne razlike. S trditvijo, da bi morali imeti homoseksualni pari možnost posvojiti otroka, tako ne soglaša 82,2 % rimokatolikov, ki verske obrede obiskujejo vsak teden, 78 % rimokatolikov, ki verske obrede obiskujejo vsak mesec, 69,4 % rimokatolikov, ki verske obrede obiskujejo ob posebnih praznikih, 70,5 % rimokatolikov, ki verske obrede obiskujejo letno ali manj, ter 69,3 % rimokatolikov, ki verskih obredov ne obiskujejo (skoraj) nikoli.

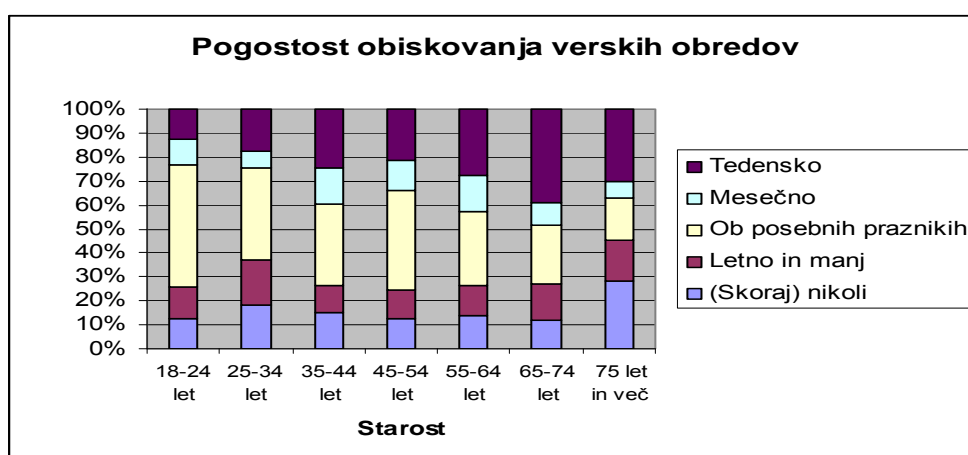
Tabela 3.11: Zveza med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in stališčem do posvojitve otrok s strani istospolnih parov.

	POGOSTOST OBISKOVANJA VERSKIH OBREDOV					
	Teden.	Meseč.	Ob posebnih praznikih	Letno in manj	(Skoraj) nikoli	Skupaj
HOMOSEKSUALNI PARI BI MORALI IMETI MOŽNOST POSVOJITI OTROKA						
Soglašam	7,9 %	10 %	16,2 %	18 %	15,3 %	13,6 %
Niti-niti	9,8 %	12 %	14,5 %	11,5 %	15,3 %	12,8 %
Ne soglašam	82,2 %	78 %	69,4 %	70,5 %	69,3 %	73,7 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Znova se pokaže, da so posvojitvi otrok s strani istospolnih parov v primerjavi z rimokatoliki, ki verskih obredov ne obiskujejo (skoraj) nikoli, nekoliko bolj nakolnjeni tisti rimokatoliki, ki obiskujejo verske obrede letno ali manj.

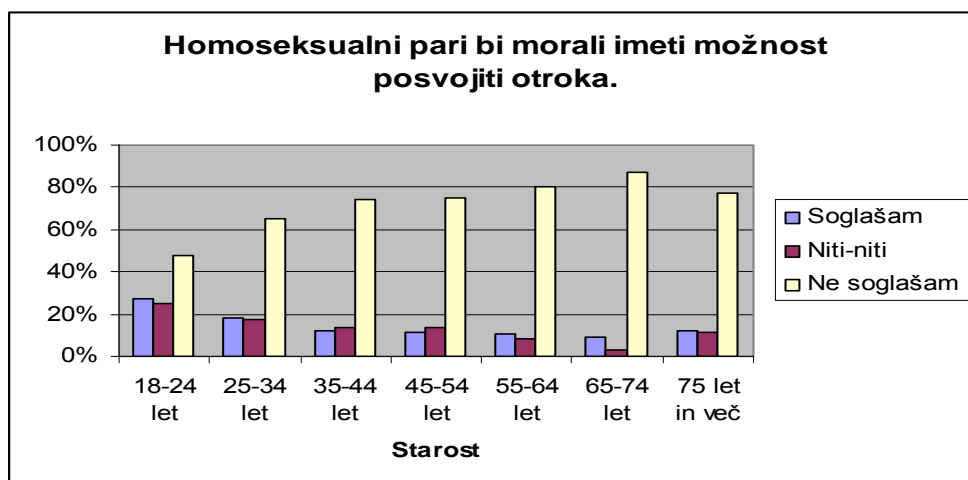
Preverimo lahko, ali je to tudi v tem primeru povezano s starostjo vernikov, tako kot se je izkazalo pri hipotezah 2.2 in 2.3. Najprej je potrebno preveriti, kakšna je starostna struktura obiskovalcev verskih obredov. Graf 3.9. kaže, da kar 28,3 % rimokatolikov, starih 75 let in več, (skoraj) nikoli ne obiskuje verskih obredov, kar je v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami največji odstotek.

Graf 3.9: Pogostost obiskovanja verskih obradov rimokatolikov glede na starost SJM 2008/1.

Nato je potrebno preveriti, kakšno je stališče rimskokatoliških vernikov do posvojitve otrok s strani istospolnih parov glede na starost. Graf 3.10 kaže, da 76,9 % rimokatolikov, starih 75 let in več, meni, da homoseksualni pari ne bi smeli imeti možnosti posvojiti otroka, kar predstavlja tretji najvišji odstotek v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami.

Graf 3.10: »Homoseksualni pari bi morali imeti možnost posvojiti otroka« glede na starost rimokatolikov.

Tudi negativnejša stališča rimskokatoliških vernikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, do posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov je torej možno razložiti z dejstvom, da kar 28,3 % rimokatolikov, starih 75 let in več, ki izražajo eno najbolj negativnih stališč do takšnih posvojitvev, nikoli ne obiskuje verskih obredov.

Ali je za negativnejše stališče rimokatolikov, ki (skoraj) nikoli ne obiskujejo verskih obredov, do možnosti posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov možna tudi razlaga z vpeljavo ocene religionosti, ni možno preveriti, saj po natančnejši oceni vernosti vprašalnik SJM 2008/1 ni spraševal. Anketiranci so imeli možnosti izbirati le med odgovori »veren«, »nevern«, »prepričan ateist«¹⁶, ki pa niso dovolj specifični, da bi lahko preverila, kakšna je struktura obiskovalcev verskih obredov glede na oceno vernosti, tako kot sem to lahko storila za SJM 2009/1 (glej graf 3.6).

3.4 INTERPRETACIJA REZULTATOV

Rezultati prvega sklopa hipotez so pokazali, da pripadnost Rimskokatoliški cerkvi v Sloveniji vsekakor predstavlja dejavnik, ki vpliva na stališča svojih vernikov do homoseksualnosti, v manjši meri pa tudi na njihovo socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb. Potrdila sem prav vse zastavljene hipoteze, iz rezultatov pa lahko zaključim, da so stališča rimskokatoliških vernikov v Sloveniji dokaj negativna in dokaj skladna s stališčem RKC ter opazno bolj negativna kot stališča Slovencev, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti, s čimer odgovorim tudi na zastavljene raziskovalni vprašanji (glej 1 Uvod). Kot se je izkazalo,

¹⁶ SJM 2008/1 vprašanje Q28: Ne glede na to, ali hodite v cerkev ali ne, ali bi zase rekli, da ste ... 1 – verni; 2 – neverni; 3 – prepričan ateist; 8 – ne vem; 9 – brez odgovora.

rimskokatoliški verniki v Sloveniji izražajo najbolj negativna stališča prav do tistih s homoseksualnostjo povezanih praks, katerim RKC namenja največ pozornosti. Najbolj nedopustna se rimskokatoliškim vernikom v Sloveniji zdi možnost posvojitve otrok s strani istospolnih parov (73,7 % rimokatolikov nasprotuje takšni možnosti) ter poroke istospolnih partnerjev (60,3 % rimokatolikov meni, da je to nesprejemljivo). V nekoliko manjši meri rimokatoliki nasprotujejo homoseksualnim spolnim odnosom (54,5 % rimokatolikov meni, da je to vedno slabo), še manjša pa je socialna distanca rimokatolikov do homoseksualno usmerjenih oseb (36,9 % rimokatolikov homoseksualca ne bi želelo imeti za soseda). Takšni rezultati so pričakovani, saj, kot sem že omenila, nasprotovanje homoseksualnosti in homoseksualcem s strani RKC v 21. stoletju poteka predvsem na področju pravnega priznavanja homoseksualnih življenjskih skupnosti in s tem povezano možnostjo posvojitve otroka, poleg tega pa imata zakonska zveza in družina za RKC poseben pomen.

Pri stališču do istospolnih porok se pojavljajo tudi največje razlike med rimokatoliki in neverniki, kar potrjuje, da ima poudarek Rimskokatoliške cerkve na nasprotovanju istospolnim porokam velik vpliv tudi na svoje vernike. Tudi povezanost med spremenljivkama je bila v primeru stališča do istospolne poroke največja.

Velike razlike v stališču rimokatolikov in nevernikov so se pojavile tudi glede stališča do homoseksualnih spolnih odnosov. Povezanost med spremenljivkama se je izkazala za srednje močno.

Kljub srednje močni povezanosti pa so se nekoliko manjše razlike med rimokatoliki in neverniki pokazale pri stališču do posvojitve otrok s strani homoseksualnih parov. Tako rimokatoliki kot nepripadniki namreč v večini niso naklonjeni takšni možnosti, glede na srednje močno povezanost med spremenljivkama pa lahko zaključimo, da je (ne)pripadnost RKC vsekakor pomemben faktor, ki vpliva na stališče do takšne vrste posvojitve.

Zelo šibka zveza se je pokazala med (ne)pripadnostjo RKC in socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb, poleg tega pa se je izkazalo, da so razlike med verniki in nepripadniki precej majhne. (Ne)pripadnost RKC torej na socialno distanco ne vpliva v tolikšni meri kot na stališča do homoseksualnih spolnih odnosov, porok in posvojitve otrok, kar bi lahko pripisali sočasnemu pozivanju RKC k spoštljivemu odnosu do homoseksualno usmerjenih oseb ter njihovi diskriminaciji.

V drugem sklopu hipotez, kjer sem preverjala vpliv pogostosti obiskovanja verskih obredov na socialno distanco ter stališča rimokatolikov do homoseksualnih življenjskih praks, sem potrdila vse, razen prve hipoteze (»Pripadniki RKC v Sloveniji, ki pogosteje obiskujejo

verske obrede, izražajo višjo socialno distanco do homoseksualcev kot tisti, ki redkeje obiskujejo verske obrede»). Izkazalo se je, da med pogostostjo obiskovanja verskih obredov in socialno distanco do homoseksualcev ne obstaja statistično značilna povezava. Integracija v versko skupnost torej ne vpliva na to, kakšna je socialna distanca rimokatolikov do homoseksualno usmerjenih oseb. Vzrok za to sem znova iskala v dvojnosti RKC v odnosu do homoseksualno usmerjenih oseb.

Ostale hipoteze v drugem sklopu sem potrdila, tako da lahko zaključim, da pogostost obiskovanja verskih obredov vpliva na stališča rimokatolikov do homoseksualnosti, in sicer v smeri, da pogosteje kot nekdo obiskuje verske obrede, bolj negativna so njegova stališča. Povezanost med spremenljivkami se je sicer v primeru vpliva pogostosti obiskovanja verskih obredov na stališče do homoseksualnih spolnih odnosov ter do posvojitve otrok s strani istospolnih parov izkazala za šibko, tako pogostost obiskovanja verskih obredov vsekakor ni edini dejavnik, ki oblikuje stališča vernikov do homoseksualnih spolnih odnosov ter posvojitve otrok s strani istospolnih parov. Srednje močna povezanost pa se je pokazala med pogostostjo obiskovanja verskih obredov ter stališčem do istospolnih porok. Takšni rezultati so po mojem mnenju znova odsev tega, da RKC v 21. stoletju največ pozornosti namenja prav nasprotovanju pravnemu priznavanju istospolnih skupnosti.

Nepričakovane razlike so se pojavljale med verniki, ki nikoli oziroma skoraj nikoli ne obiskujejo verskih obredov, ter tistimi, ki jih obiskujejo letno in manj ter ob posebnih praznikih. Izkazalo se je namreč, da stališča prvih niso tako negativna kot stališča drugih in slednjih. Takšen rezultat sem skušala pojasniti s pomočjo starostne strukture rimokatolikov in strukture rimokatolikov glede na oceno vernosti.

3.5 OMEJITVE IN TEŽAVE

Prva težava je povezana s samim vprašalnikom SJM 2008/1 oziroma terminom homoseksualnost, ki se v njem pojavlja. Kot piše Herek (1984) bodo respondenti ob terminu »homoseksualnost« najverjetneje pomislili na moško homoseksualnost. Ko so respondenti SJM 2008/1 odgovarjali, ali **homoseksualcev** ne bi želeli imeti za sosede in kakšno je njihovo mnenje o tem, da bi morali imeti **homoseksualni pari** možnost posvojiti otroka, je velika verjetnost, da so imeli v mislih predvsem geje ne pa tudi lezbijk. Ta težava je najverjetneje vsaj nekoliko odpravljena v SJM 2009/1, ki uporablja drugačno terminologijo (mnenje o spolnih odnosih med dvema **odraslima osebama istega spola** in ne/sprejemljivost porok **istospolnih partnerjev**).

Kot sem že omenila, sem hipoteze preverjala na osnovi podatkov dveh različnih raziskav, zaradi česar na primer nisem imela možnosti preveriti, ali je ena izmed mojih razlag za razlike v stališčih rimokatolikov, ki nikoli ne obiskujejo verskih obredov, in rimokatolikov, ki jih obiskujejo ob posebnih praznikih, letno in manj, možna tudi pri stališču do posvojitve otrok s strani istospolnega para, ki temeljijo na osnovi podatkov SJM 2008/1, ki pa ne vsebuje vprašanja o oceni vernosti oziroma so odgovori premalo razdelani.

Menim, da je zaradi majhnega časovnega razmika med obema raziskavama malo verjetno, da bi na stališča do homoseksualnih življenjskih praks (ne)pripadnikov RKC iz obeh raziskav pomembno in opazno vplivala časovna komponenta. Kljub temu pa moji podatki temeljijo na dveh različnih vzorcih. V SJM 2008/1 se je za rimokatolika opredelilo 66,1 % vprašanih, za nepripadnika pa 28,3 % vprašanih. V SJM 2009/1 pa se je za rimokatolika opredelilo 73,4 % vprašanih, za nepripadnika pa 19,5 % vprašanih. Ker pa sta oba vzorca reprezentativna in ker sem večji vpliv časovne komponente zavrnila, menim, da rezultati ne bi bili pomembno drugačni, če bi vsa stališča do homoseksualnosti lahko preverjala na osnovi ene raziskave oziroma enega vzorca.

Za drugi sklop hipotez bi lahko izbrala tudi kakšen drug kazalnik religioznosti (npr. pogostost molitve, pomen Boga za posameznika, oceno vernosti itd.), vendar pa sem pogostost obiskovanja verskih obredov izbrala z razlogom. Vernik je namreč ravno s svojim prisostvovanjem pri verskih obredih najbolj izpostavljen učenju in stališčem RKC in tako najlažje preverjamo, kako RKC vpliva na stališča svojih vernikov. Poleg tega naj bi obstajala tudi potrjena domneva, da je pri katolikih obiskovanje nedeljskih obredov »zanesljiv kazalec relativno visoke identifikacije s celoto ciljev, norm in priporočil cerkvene organizacije« (Roter 1992, 628 v Smrke 1996, 174).

Problematična je lahko tudi samoopredelitev pripadnosti Rimskokatoliški cerkvi. Kot piše Smrke (1996, 175), namreč »[po] kriterijih same Rimskokatoliške cerkve večina samoopredeljenih katolikov ni vernikov«. Merjenje verovanj v nekatere osnovne krščanske dogme (duša, greh, življenje po smrti, nebesa, vstajenje, hudič, pekel) namreč kaže, da je le-to med samooklicanimi rimokatoliki dokaj nizko in kaže na razkorak med doktrino in verovanjskimi predstavami slovenskih vernikov (Smrke 1996, 174–175)¹⁷. Kljub vsemu pa ljudje, ki se opredeljujejo za pripadnika določene religijske skupnosti, najverjetneje vsaj deloma sprejemajo nauke in stališča te skupnosti oziroma z njimi simpatizirajo ali se na kakršenkoli način čutijo povezane z religijsko skupnostjo ter se z njo identificirajo.

¹⁷ Podatki SJM 2008/1 na primer kažejo, da v življenje po smrti verjame 43,3 % rimokatolikov, v pekel 25,7 %, v nebesa 43,2 %, v greh pa 55,6 % rimokatolikov.

4 DISKUSIJA IN SKLEP

V diplomskem delu sem skušala celostno predstaviti stališče Rimskokatoliške cerkve in njenih vernikov do homoseksualnosti. Ugotovila sem, da lahko stališče RKC do homoseksualnosti, ki se praktično ni spremenilo že od 13. stoletja, v grobem označimo kot negativno. Kljub številnim izsledkom zgodovinskih raziskav, ki temelje rimskokatoliškega stališča do homoseksualnosti postavljajo pod vprašaj, RKC vztraja pri svojem stališču do homoseksualnosti in se brani vsakršnih očitkov glede novih, po mnenju nekaterih raziskovalcev, precej verjetnejših interpretacij svetopisemskih tekstov, na katerih temelji njeno stališče. Čeprav obsoja le homoseksualna dejanja in uči, da je istospolno usmerjene osebe potrebno spoštovati, saj niso osebno odgovorne za svojo spolno usmerjenost, pa mnogi uradni dokumenti Rimskokatoliške cerkve razkrivajo, da RKC diskriminacijo homoseksualcev na nekaterih področjih označuje kot nekrivično in ne le to, k takšni diskriminaciji celo vzpodbuja. Glasove znotraj svojih vrst, ki se ne strinjajo z uradnim stališčem RKC do homoseksualnosti in ki pozivajo k temu, da le-ta stopi v korak s časom, pa RKC utiša ali jih izključi iz svojih vrst.

Glede stališča slovenskih rimskokatoliških vernikov do homoseksualnosti sem ugotovila, da je dokaj skladno s stališčem RKC ter da se pomembno razlikuje od stališč tistih, ki ne pripadajo nobeni verskih skupnosti. Zaključimo lahko torej, da je pripadnost Rimskokatoliški cerkvi vsekakor dejavnik, ki vpliva na stališča ljudi do homoseksualnosti ter homoseksualno usmerjenih oseb.

Poleg tega se je izkazalo, da je pogostost obiskovanja verskih obredov pri rimokatolikih, ki je kazalnik integracije v versko skupnost in religioznosti nasploh, povezana z negativnostjo stališč do homoseksualnosti. Pogosteje kot namreč oseba obiskuje verske obrede, bolj negativna so njena stališča do s homoseksualnostjo povezanih življenjskih praks.

Kljub vsemu pa ne smemo zanemariti dejstva, da (ne)pripadnost RKC vsekakor ni edini dejavnik, ki vpliva na socialno distanco do homoseksualno usmerjenih oseb in na stališča do homoseksualnosti. Obstajajo namreč tudi drugi dejavniki, kot so na primer spol, starost, izobrazba in tip krajevne skupnosti, za katere je bilo ugotovljeno, da prav tako vplivajo na stališča do homoseksualnosti. Negativnejša stališča do homoseksualnosti imajo moški, starejši, manj izobraženi ter vaško stanujoči. Da bi dobili jasnejšo predstavo o tem, v kolikšni meri (ne)pripadnost Rimskokatoliški cerkvi dejansko vpliva na stališča do homoseksualnosti

v primerjavi z drugimi dejavniki, bi morali izvesti regresijsko analizo. Gerhards (2010) na primer v svoji večstopenjski analizi stališč do homoseksualnosti ugotavlja, da je spol pomembnejši dejavnik, ki vpliva na stališča do homoseksualnosti kot pripadnost Rimskokatoliški cerkvi, starost in izobrazba pa sta manj pomembna dejavnika od pripadnosti Rimskokatoliški cerkvi.

Če ugotovitve glede stališča Rimskokatoliške cerkve in predvsem njenih vernikov do homoseksualnosti umestimo v sodoben družbeni kontekst, se odpre vprašanje, ali lahko v prihodnosti pričakujemo spremembe teh stališč. Evropske države se namreč gibljejo v smeri liberalizacije odnosa do homoseksualnosti, ki se med drugim kaže na področju zakonodaje, kar se je pričelo z dekriminalizacijo homoseksualnosti ter se nadaljuje s pravnim priznavanjem pravic istospolno usmerjenih oseb. Pomembno vlogo pri tem igra Evropska unija, ki je leta 1999 z Amsterdamsko pogodbo uzakonila splošno prepoved diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti, idejo enakosti homoseksualno usmerjenih in heteroseksualno usmerjenih oseb pa prenaša tudi na države članice. Predvsem države Zahodne, Severne in Srednje Evrope pa imajo uzakonjeno registrirano partnerstvo ali istospolne poroke pa tudi posvojitev otrok s strani istospolno usmerjenih oseb (za podrobnosti glej Takacs in Szalma 2011, 357). Sprejemanje zakonodaje v prid istospolnim partnerstvom pa po ugotovitvah Takacs in Szalma (2011) lahko vodi k upadu negativnih stališč do homoseksualno usmerjenih ljudi¹⁸.

Rimskokatoliška cerkev se na takšne zakonodajne spremembe odziva z neodobravanjem in nasprotovanjem, iz izjav Kongregacije za nauk vere pa prav tako ne moremo sklepati, da bi se stališče RKC do homoseksualnosti v prihodnosti lahko spremenilo. Naj spomnim, Kongregacija za nauk vere (1975 in 1986) je izjavila, da je današnje stališče RKC do homoseksualnosti nadaljevanje biblijske perspektive in tradicije, cerkveni principi in norme pa so produkt božjega zakona in jih niti v novi kulturni situaciji ne moremo označiti kot zastarele.

Nasprotno od RKC, katere stališče do homoseksualnosti se ne spreminja glede na nove družbene okoliščine, pa so njeni verniki poleg RKC podvrženi tudi vplivom drugih institucij, ki sooblikujejo stališča ljudi do homoseksualnosti. Kot smo že ugotovili, lahko vladne

¹⁸ Na podlagi podatkov Evropske raziskave vrednot 2002–2008 sta ugotovila, da je v državah, kjer je bila zakonodaja glede istospolnih skupnosti sprejeta pred letom 2002 ali med 2002 in 2008, narasla stopnja družbenega sprejemanja homoseksualcev, v državah, ki pa takšne zakonodaje nima, pa do večjih sprememb v družbenem sprejemanju homoseksualcev ni prišlo (Takacs in Szalma 2011, 373).

institucije s sprejemanjem zakonodaje v prid istospolnim partnerstvom prispevajo k upadu negativnih stališč do homoseksualnosti, druga vplivna institucija na tem področju pa so vsekakor tudi mediji. Mediji predstavljajo pomemben vir informacij ter so opazen akter v oblikovanju javnega mnenja, v njihovem poročanju o homoseksualnosti pa je moč zaznati pozitivne trende. Agencija Evropske unije za temeljne pravice v svojem poročilu iz leta 2009 tako zapiše, da nekatere študije ugotavljajo porast medijskih upodobitev homoseksualnosti, ki vključujejo bolj točne in bolj informirane perspektive o istospolno usmerjenih osebah in s tem povezanih vprašanjih (Agencija Evropske unije za temeljne pravice 2011, 95).

Zgovorna je primerjava pogostosti obiskovanja verskih obredov rimokatolikov, za katerega se je izkazalo, da je pomemben dejavnik pri oblikovanju stališč vernikov do homoseksualnosti, z njihovim spremljanjem medijev ter njihovega zaupanja v cerkev in verske organizacije z zaupanjem medijem. Po podatkih SJM 2009/1 namreč le 20,4 % rimokatolikov v Sloveniji obiskuje verske obrede na tedenski ravni, nasprotno pa na primer kar 68 % rimokatolikov redno spremlja informativno oddajo 24ur. Po podatkih SJM 2008/01 pa je tudi zaupanje rimokatolikov radiu, televiziji in časopisom večje kot zaupanje cerkvi in verskim organizacijam¹⁹.

Če sem ugotovila, da RKC zaenkrat še uspeva svoja negativna stališča do homoseksualnosti prenašati na svoje vernike, pa se postavlja vprašanje, kako dolgo bo RKC ob morebitnem vedno večjem razkoraku med njenim stališčem do homoseksualnosti in stališčem nekaterih drugih pomembnih institucij v oblikovanju stališč ljudi, ki ga nakazuje liberalizacija odnosa do homoseksualnosti na zakonski ravni in v medijih, uspela svoje poglede na homoseksualnost uspešno prenašati na svoje vernike, še posebej če se ne bo v prihodnosti pokazal trend naraščanja pogostosti obiskovanja verskih obredov.

¹⁹ Cerkvi in verskim organizacijam »popolnoma zaupa« 4,6 % rimokatolikov, »precej« ji zaupa 20,5 % rimokatolikov, »bolj malo« 37,5 %, »zelo malo« 20 %, »sploh ne« pa 17,4 % rimokatolikov. Časopisom, radiu in televiziji »v celoti zaupa« 4,2 %, »zaupa« 49,5 %, »ne zaupa« 41,1 %, »sploh ne zaupa« pa 5,3 % rimokatolikov.

5 LITERATURA

Agencija Evropske unije za temeljne pravice. 2011. *Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States: Part II – the Social Situation*. Dostopno prek: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/FRA_hdgso_report_part2_en.pdf (24. avgust 2012).

Aleksič, Jure. 2005. Problem, odvisnost in težko življenjsko stanje. *Mladina*, 3 (22. januar).

Boswell, John. 2005. *Krščanstvo, družbena strpnost in homoseksualnost: Geji in lezbijke v Zahodni Evropi od začetka krščanstva do štirinajstega stoletja*. Ljubljana: ŠKUC.

Brvar, Bogo. 1997. *Osnove statistike*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.

Crompton, Louis. 2003. *Homosexuality and Civilization*. Cambridge; Massachusetts; London: Belknap Press of Harvard University Press.

Družinski zakonik (DZ). Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/zakonska_zveza_in_druzinska_razmerja/druzinski_zakonik/ (5. april 2012).

Foucault, Michel. 2010. *Zgodovina seksualnosti*. Ljubljana: ŠKUC.

Gerhards, Jurgen. 2010. Non-Discrimination towards Homosexuality: The European Union's Policy and Citizens' Attitudes towards Homosexuality in 27 European Countries. *International Sociology* 25 (1): 5–28.

Herek, Gregory. M. 1984. Beyond »Homophobia: A Social Psychological Perspective on Attitudes Towards Lesbians and Gay Man. V *Homophobia: An Overview*, ur. John P. De Cecco, 1–22. The Haworth Press, Inc. Dostopno prek: Google Books.

Hrvatín, Anton. 2000. Cenzurirani škof. *Mladina*, 28 (17. julij).

Katekizem katoliške Cerkve. 1993. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.

Katekizem katoliške Cerkve - Kompendij. 2006. Ljubljana: Družina.

Kongregacija za katoliško vzgojo. 2005. *Instruction Concerning the Criteria for the Discernment of Vocations with regard to Persons with homosexual Tendencies in view of their Admission to the Seminary and to Holy Orders*. Dostopno prek: http://www.vatica.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_com_ccatheduc_doc_20051104_instruzione_en.html (25. marec 2012).

Kongregacija za nauk vere. 1965. *Congregation for the doctrine of the faith*. Dostopno prek: http://www.doctrinafidei.va/documents/rc_con_cfaith_pro_14071997_en.html (22. marec 2012)

--- 1975. *Persona humana: Declaration on Certain Questions Concerning Sexual Ethics*. Dostopno prek: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19751229_persona-humana_en.html (22. marec 2012).

--- 1986. *Letter to the Bishops of the Catholic Church on the Pastoral Care of Homosexual Persons*. Dostopno prek: http://www.doctrinafidei.va/documents/rc_con_cfaith_doc_19861001_homosexual-persons_en.html (22. marec 2012).

--- 1992. *Some Considerations Concerning the Response To Legislative Proposals on the Non-discrimination of Homosexual Persons*. Dostopno prek: http://www.doctrinafidei.va/documents/rc_con_cfaith_doc_19920724_homosexual-persons_en.html (22. marec 2012).

--- 2003. *Premisleki k osnutkom pravnega priznanja življenjskih skupnosti med homoseksualnimi osebami*. Dostopno prek: http://doc.rkc.si/d/111109_-_Premisleki_k_osnutkom_pravnega_priznanja_zivljenjskih_skupnosti_med_homoseksualnimi_osebami.pdf (15. januar 2012).

Kropivnik, Samo, Tina Kogovšek in Meta Gnidovec. 2006. *Analize podatkov z SPSS-om 12.0*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.

--- 2004. Pravična in nepravična diskriminacija (Odnos Rimskokatoliške cerkve do homoseksualnosti). V *Poroči se, kdor se more! Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti*, ur. Tomaž Trplan, Sabina Autor in Roman Kuhar, 28–55. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Malnar, Brina, Mitja Hafner Fink in skupina. 2009. *Slovensko javno mnenje 2009/1: Mednarodna raziskava: religija (ISSP 2008) in družbene neenakosti (ISSP 2009)*. Datoteka podatkov. Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm091/> (25. april 2012).

McNeill, John J. 1993. *The Church and the Homosexual*. Boston: Beacon Press.

Nežmah, Bernard. 2003. Homoseksualci so tudi božja stvaritev. *Mladina*, 26 (1. julij).

Pucelj, Jože. 2000. *Ko bi ljubezni ne imel*. Ljubljana: Župnijski urad Ljubljana-Dravlje.

Smrke, Marjan. 1996. *Religija in politika: spremembe v deželah prehoda*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- in Mitja Hafner-Fink. 2008. (Ne)religioznost in socialna distanca do izbranih družbenih manjšin v postsocialistični Evropi. *Teorija in praksa* 45 (3–4): 285–300.

Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2011. *Homosexuality*. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/entries/homosexuality/> (22. marec 2012).

Sveto pismo Stare zaveze; Prvi del. 1958. Maribor: Lavantinski škofijski ordinat.

Sveto pismo Nove zaveze. 1958. Maribor: Lavantinski škofijski ordinat.

Štulhofer, Aleksandar in Ivan Rimac. 2009. Determinants of Homonegativity in Europe. *Journal of Sex Research* 46 (1): 24–32.

Takacs, Judit in Ivett Szalma. 2011. Homophobia and same-sex partnership legislation in Europe. *Equality Diversity and Inclusion: An International Journal* 30 (5): 356–378.

Toš, Niko, ur. 2004. *Vrednote v prehodu II. Slovensko javno mnenje 1999–2004*. Ljubljana IDV-CJMMK.

--- in skupina. 2008. *Slovensko javno mnenje 2008/1: Evropska raziskava vrednot*. Datoteka podatkov. Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm081/> (25. april 2012).

Trampuš, Jure. 2005. »Greh ni homoseksualnost kot nagnjenje, ampak to, da dva ležita skupaj. Greh je prakticiranje homoseksualnosti« - msgr. Alojz Uran. *Mladina*, 4 (27. januar).